

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**POTENCIALNE NEVARNOSTI PRI NADALJNJEM
GOSPODARSKEM RAZVOJU KITajsKE**

Ljubljana, maj 2006

MIHA MENARD

IZJAVA

Študent MIHA MENARD izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom dr. TJAŠE REDEK in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 4. maja 2006

Podpis:

KAZALO

UVOD	1
1. SPLOŠNE ZNAČILNOSTI LJUDSKE REPUBLIKE KITAJSKE IN TRENUTNI SVETOVNI GOSPODARSKI RED	2
1.1. ZGODOVINSKI PREGLED	2
1.2. GEOPOLITIČNI POLOŽAJ	5
1.3. KITAJSKA MAKROEKONOMSKA SITUACIJA	6
1.4. TRENUTNI SVETOVNI GOSPODARSKI RED IN SOODVISNOST VELESIL.....	9
2. KITAJSKO – AMERIŠKA GOSPODARSKA SOODVISNOST.....	12
2.1. NEPREMIČNINSKI TRG	13
2.2. DEVIZNI TEČAJ USD / RMB.....	15
3. KITAJSKI STRATEŠKI NADZOR NAD VIRI SUROVIN	16
3.1. KITAJSKI ENERGETSKI VIRI	18
3.1.1. NAFTNI DERIVATI IN ZEMELJSKI PLIN	18
3.1.2. ELEKTRIČNA ENERGIJA.....	20
3.1.3. POVPRASEVANJE PO JEKLU, ŽELEZU IN OSTALIH KOVINAH	21
3.2. POLITIČNI PRITISKI IN GROŽNJE VELESIL.....	23
4. DEGRADACIJA NARAVNEGA OKOLJA	25
4.1. ONESNAŽENOST ZRAKA.....	25
4.2. KRČENJE GOZDNIH POVRŠIN	26
4.3. ŠIRITEV PUŠČAVSKIH OBMOČIJ	27
4.4. ONESNAŽENOST REČNEGA SISTEMA	27
4.5. NALEZLJIVE BOLEZNI	28
5. NERAZVITOST FINANČNEGA SEKTORJA	30
5.1. TEŽAVE BANČNEGA SEKTORJA	30
5.1.1. SLABA POSOJILA	32
5.1.2. CBRC (China Banking Regulatory Commission)	34
5.1.3. DOBIČKONOSNOST	35
5.2. BORZI V SHANGHAJU IN SHENZENU.....	36
5.3. TRG OBVEZNIC.....	37
SKLEP.....	37
LITERATURA.....	40
VIRI.....	41

UVOD

Napoleon je leta 1808 izjavil: »Kitajska je speči zmaj. Ko se zbudi, bo zatresla ves svet«. Dvesto let pozneje lahko z gotovostjo trdimo, da se je Kitajska prebudila in stresla svet. Dežela daljnega vzhoda je v začetku 21. stoletja postala nepogrešljiva ekonomska tema. S smrtjo revolucionarja Mao Zedonga je njegov naslednik Deng Xiaoping leta 1978 oznanil začetek obdobja strukturnih sprememb in postopnega odpiranja Ljudske republike Kitajske zunanjemu svetu. Zadnji dve desetletji sta prinesli neprimerljivo ekonomsko rast in porast blaginje, širitev vpliva tako na celotno azijsko – pacifiško območje, kot tudi drugod po svetu, ter vrnila Kitajski nadzor nad Hong Kongom in Macaom. Le Taiwan ostaja neizpoljen sen o veliki Kitajski. Nadaljnjo uveljavitev na svetovnem trgu so zaznamovala uspešno zaključena pogajanja za vstop v Svetovno trgovinsko organizacijo leta 2001 in pridobitev pravice za organizacijo olimpijskih iger 2008. Zavidanja vredna gospodarska rast, visoka stopnja tujih investicij, poceni delovna sila, izboljšana infrastruktura in življenjske razmere dela prebivalstva so le del faktorjev, omenjenih s strani optimistično naravnanih strokovnjakov. Vprašanje pa je, ali bo prihodnost res pripadala Kitajski.

Predmet diplomskega dela ni prikazovati njene bleščeče prihodnosti, ampak izpostaviti probleme, s katerimi se utegne srečevati Kitajska pri svoji nadaljnji visoki gospodarski rasti. Želim predstaviti trenutni položaj velesil, njihovo soodvisnost in posledično spreminjanje svetovnega gospodarskega reda. Kljub vesplošnemu prepričanju o visoki gospodarski rasti Kitajske, lahko tudi v prihodnosti najdemo precej faktorjev, ki bi to rast utegnili zniževati. Poudaril bom predvsem neučinkovito izkoriščanje neobnovljivih in obnovljivih naravnih virov, prekomerno onesnaževanje narave, nestabilnost finančnega sistema, podcenjenost yuana, slabe socialne razmere in navezanost na ameriško gospodarstvo, ki bi utegnili imeti negativne posledice na nadaljnji kitajski vzpon.

Pri izdelavi diplomskega dela sem se oprl predvsem na pregled tuje in domače literature, člankov v strokovnih revijah ter spletnih virov. Omejitve raziskave so prisotne v primerljivosti podatkov različnih virov ter njihovi verodostojnosti, saj Kitajska uradna statistika nekoliko prilagodi stvarne rezultate zaradi političnih in ekonomskih ciljev.

V prvem poglavju podam splošne značilnosti Kitajske: kratko predstavim njeno zgodovino, geopolitični položaj, makroekonomsko situacijo in trenutni svetovni gospodarski red. Glavne probleme nadaljnjega gospodarskega razvoja Kitajske zajamem v drugem, tretjem, četrtem in petem poglavju, ki hkrati tvorijo tudi jedro diplomskega dela. Navajam in preučujem probleme, ki so medijsko najbolj izpostavljeni. V drugem poglavju predstavim problem kitajsko – ameriške gospodarske soodvisnosti, ki bi utegnili ob potencialnem konfliktu med državama v veliki meri škoditi obema gospodarstvom. V tretjem poglavju preučim pomen nadzora nad strateškimi surovinami, s poudarkom na naftnih derivatih. Sledi poglavje namenjeno naravovarstvenemu vidiku, ki je s strani ekonomistov pogosto zapostavljen,

vendar dolgoročno zelo pomemben za ohranjanje socialne stabilnosti in trajnostnega razvoja. V sklepnem delu povzamem svoje ugotovitve in podam napoved za prihodnost.

1. SPLOŠNE ZNAČILNOSTI LJUDSKE REPUBLIKE KITAJSKE IN TRENUTNI SVETOVNI GOSPODARSKI RED

Ljudska republika Kitajska (v nadaljevanju Kitajska) postaja vse močnejši igralec v globalnem gospodarstvu. Le redko je imela katera država takšne stopnje rasti in bila sposobna pritegniti toliko tujih investicij. Proces industrializacije se je začel odvijati po kontinentih z neenakomerno intenzivnostjo in v različnih časovnih obdobjih. Kitajski je kljub dolgoletni stagnaciji od druge polovice dvajsetega stoletja pa do danes uspelo obdržati nadpovprečno gospodarsko rast. Kako hitro bo dohitevanje vodilnih svetovnih velesil, bo odvisno predvsem od nadaljnjih domačih investicij, pritoka tujega kapitala in tehnologij ter izvozne usmerjenosti (Lucas, 2000, str. 165).

Reforme, ki so jih začeli uvajati pred dobrima dvema desetletjema so prinesle številne pozitivne spremembe na političnem, gospodarskem in socialnem področju. Kljub uspešnemu hitremu razvoju ter štirikratno povečanem povprečnem bruto družbenem proizvodu na prebivalca (v nadaljevanju BDP p.c.), pa strokovnjaki opozarjajo na številne možne prepreke in težave, ki bi utegnile upočasniti gospodarsko rast ali celo potisniti državo v večletno stagnacijo. Večkrat omenjeni negativni faktorji so predvsem potvarjanje ekonomskih statističnih rezultatov, neobvladljiva korupcija, kršenje avtorskih pravic, po zahodnih standardih že nesolventne Kitajske bančne institucije, regionalne socialne napetosti in vse večji prepad med premožnim in revnim slojem prebivalstva (New Kind of Challenge, 2005, str. 20-22).

1.1. ZGODOVINSKI PREGLED

Kitajska obsežna zgodovinska dediščina sega 5000 let v preteklost. Obdobje imperializma, tujega poniževanja v devetnajstem in začetku dvajsetega stoletja ter tri desetletja strogega komunizma od 1949 pa tja do začetka izvajanja reform po letu 1978, so ključnega pomena za razumevanje trenutne in deloma tudi prihodnje makroekonomske situacije na Kitajskem.

Zapisi daljne preteklosti omenjajo začetke kitajskih dinastij nekje okoli leta 1600 pr.n.št. Skozi stoletja izmenjav različnih vladavin je kitajsko ljudstvo dolgo veljalo kot tehnološko in organizacijsko za eno izmed najrazvitejših civilizacij. Prav tako so bile dobro razvite medicina, astronomija, kartografija, umetna obrt, gledališka igra, književnost in pesništvo. Za obdobje dinastije Song (960 do 1279) je značilen razvoj trgovskih centrov in razcvet mest. Uzakonili so kazenski zakonik, cenzusni in davčni sistem, pravitako pa je bila dobro razvita

diplomacija in zunanja trgovina. Neokonfucianizem je postala državnotvorna ideologija (Shenkar, 2005, str. 25-34).

Nauki slavnega kitajskega misleca in filozofa Konfucija (551 do 479 pr. n. št.) so zaznamovali vzhodno Azijo kot poslanstvo Jezusa Kristusa v zahodnem svetu. Na mnogih popotovanjih po Kitajski je širil svoje ideje med vladarji in okoli sebe začel zbirati vse več učencev. Njegova filozofija je poudarjala osebno ter vladno moralno in etiko, primernost družbenih odnosov pravičnost in iskrenost. Omenjene vrednote so pridobile veljavo že za časa dinastije Han (206 pr.n.št. do 220 n.št.), poleg doktrin Legalizma in Taoizma. Moralna integriteta, disciplina in odličnostne manire tako še danes služijo ljudstvu in tudi partiji kot cilj nadaljnjem razvoju. Vprašanje pa je ali bodo 2500 let stari nauki resnično uspeli disciplinirati uporno mladino, preprečiti korupcijo v Komunistični partiji in pripeljati Kitajsko do uspeha v boju za svetovno prevlado.

Trinajsto stoletje je bilo v znamenju turških in mongolskih vpadov pod vodstvom Džingis Kana. Leta 1215 so prodrli skozi veliki Kitajski zid in zasedli Peking. Kljub zatiranju njihove kulture so dodobra izboljšali kitajsko infrastrukturo. V tem obdobju je postal beneški trgovec Marco Polo pomemben člen pri pospeševanju trgovine med evropskim in azijskim kontinentom.

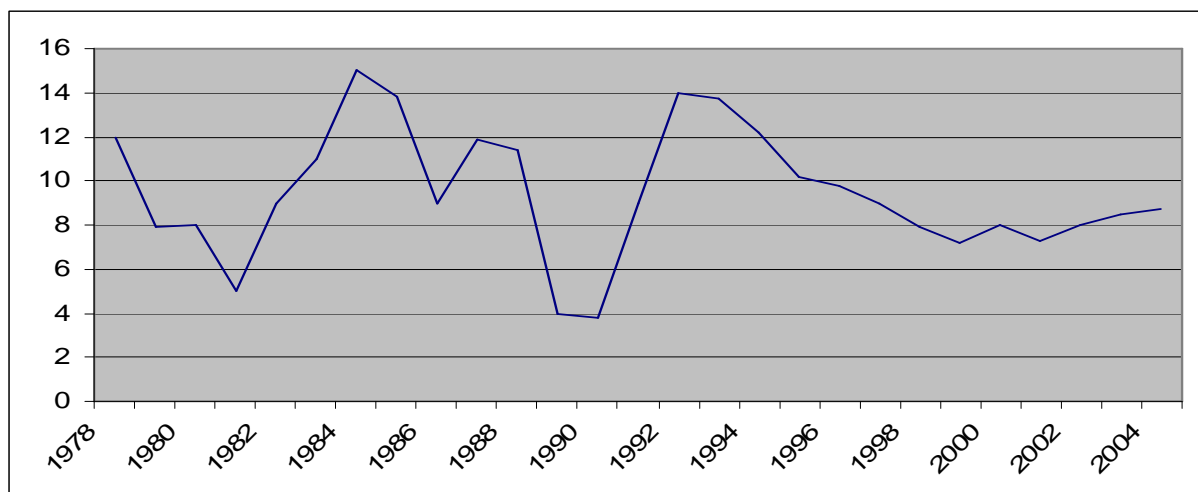
Rivalstvo, naravne katastrofe in vstaje kmečkega prebivalstva so strmoglavile vladavino tujcev. Tehnologija je po drugi polovici 15. stoletja le počasi napredovala ali celo stagnirala. Zavrti ekonomska rast je izhajala predvsem iz opustitve raziskovalnih pomorskih odprav v Indijskem oceanu in odkrivanja afriškega kontinenta. Kmetijstvo je zopet postalo primarna panoga in veljala za edini izvor bogastva. Posledično je prišlo do politične izolacije. Zavrte so bile številne napredne ideje, ki so prihajale iz zunanjega sveta kot tudi inovacije posameznikov, saj so bili inovatorji le državni uslužbenci brez kakršnekoli pravice po samostojnem delovanju. Vse to je pripomoglo k vse večjemu zaostanku za zahodno Evropo. Kolonialna osvajanja zahodnih sil so še bolj oslabila cesarstvo. Številne nepravilno sklenjene pogodbe so Kitajsko prisilile k politiki odprtih vrat, in podrejenem položaju pri trgovanju. Opijska vojna in Boksarski upor sta ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja pomenila temeljni premik kitajskega ljudstva na pot suverenosti in manjšanja trgovskega in političnega vpliva zahodnih kolonialnih sil (Spiegel Special, maj 2004, str. 71 in 80-86).

Po propadu zadnjega cesarstva leta 1911 in umiku japonskih vojaških sil, ki so barbarsko pustošile po večjem delu države od 1931 do konca druge svetovne vojne, je na Kitajskem zavladovala štiriletna državljanska vojna, ki se je končala z begom nacionalistov na otok Taiwan (Seitz, 2000, str. 15). Komunisti so 1. oktobra 1949 na čelu z voditeljem Mao Zedongom v Pekingu razglasili Ljudsko republiko Kitajsko. Petdeseta leta so veljala kot zlata doba Maoevega režima. Ogromni izdatki za izgradnjo infrastrukture, strah pred ameriško invazijo med Korejsko vojno, agrarna reforma in nacionalizacija industrije so gospodarstvo pognali kvišku. Sledilo je obdobje kolektivizacije od leta 1958 do 1960, imenovano Velik korak

naprej. Zaradi pogubnih posledic so ga pozneje preimenovali v Veliki korak nazaj, saj je prebivalstvo zaradi pomanjkanja hrane stradalo. Umrlo je več kot 30 milijonov ljudi. Katastrofalno stanje se je ponovilo leta 1966 z izbruhom Kulturne revolucije in krvavim zatrtjem nasprotnikov vladne ideologije, ki so bili predvsem iz vrst študentov in delavcev. Več desettisoč intelektualcev in njihovih družin je bilo poslanih na prisilno delo v tovarne ali na polja. Ostali so bili zaprti ali celo ubiti. V petnajstih letih je zgrešena ideologija opostošila gospodarstvo, socialne razmere in naravni ekosistem ter izkoristila mnoge obnovljive in neobnovljive vire v neproduktivne namene (Economy, 2004, str. 55-57).

Po smrti Mao Zedonga 9. Septembra 1976 je Kitajska pod vodstvom Denga Xiaopinga leta 1978 stopila na pot reform in politike odprtih vrat. Njegov cilj je bil narediti deželo bogato in močno. Pri tem mu je bilo vseeno, ali mu to uspe s pomočjo planskega ali tržnega gospodarstva, kar je poudaril v svojem znanem nagovoru ljudstvu: »Ni pomembno, ali je mačka bela ali črna, dokler lovi miši, je dobra mačka« (Korošec, 1994, str. 8). Reforme poimenovane tudi, štiri modernizacije, ki so bile izvajane na področju kmetijstva, industrije, obrambe in znanosti, tehnologije ter izobraževanja so na podlagi dualnega sistema liberalizacije postopno zmanjševale odvisnost produkcije od centralnega plana in se približevale modelom tržne ekonomije. Kitajska kmetijska produkcija se je močno povečala kot rezultat vzpostavitve sistema odgovornosti. Prav tako je industrijska proizvodnja na podlagi reform gospodarskega sistema in prilivov tujega kapitala doživela razcvet. Državna podjetja so lahko zadržani dobiček obdržala za lastne namene, povečalo pa se je tudi število privatnih podjetji, ki so bila v tranziciji gospodarstva, poleg neposrednih tujih investicij v devetdesetih letih, gonilo rasti.

Slika 1: Stopnja rasti kitajskega realnega BDP

Vir: Lau, 2003, str. 26.

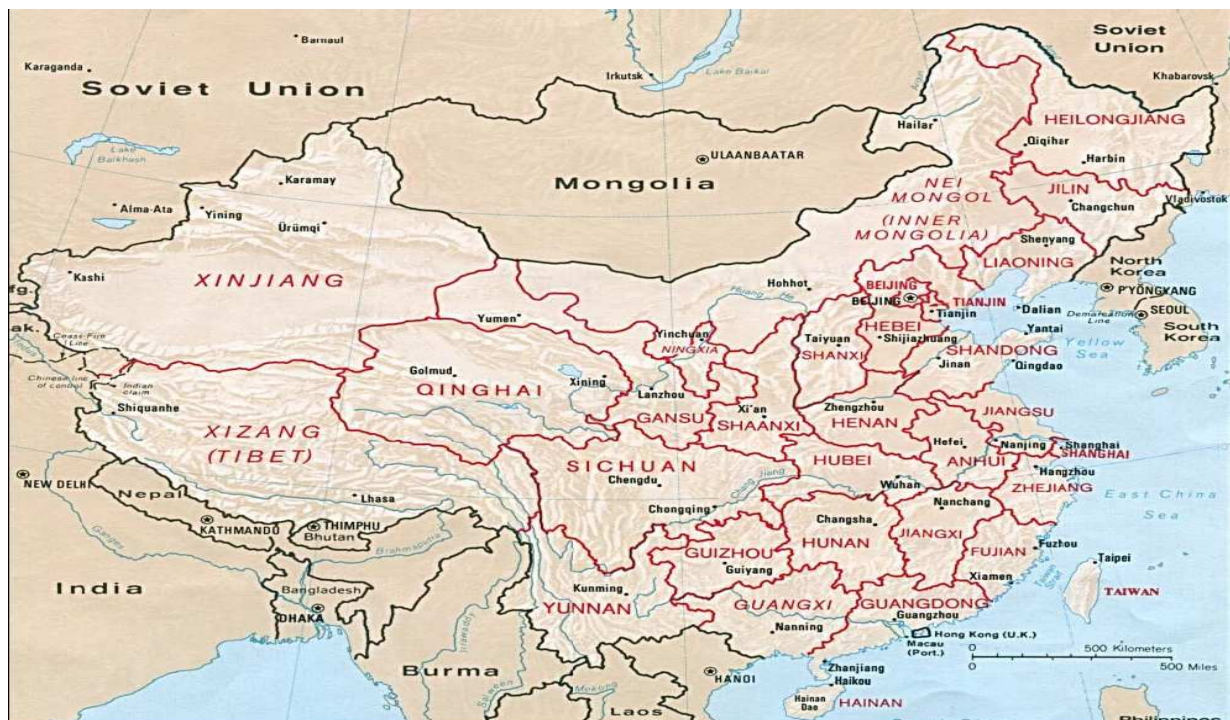
Z izjemo krvavega incidenta leta 1989, ko je bila na trgu Tiananmen v Pekingu organizirana serija študentskih protestov proti vladni korupciji in splošni ekonomski nestabilnosti, je t.i.

socialistično tržno naravnano gospodarstvo dosegalo v obdobju od 1978 do 2004 zavidljivih 9 procentov povprečne gospodarske rasti (glej Sliko 1, na str. 4). Danes Kitajska z 1662 milijardami dolarjev bruto nacionalnega proizvoda velja za eno vodilnih svetovnih ekonomij (Lau, 2003, str. 5).

1.2. GEOPOLITIČNI POLOŽAJ

Uradni naziv Kitajske je (Zhonghua Renmin Gongheguo). Država meri 9.596.960 km², kar je za primerjavo le malo manj od površine Združenih držav Amerike (v nadaljevanju ZDA). Prebivalstvo Kitajske šteje (merjeno julija 2005) že več kot 1,3 milijarde, kar je štirikratnik ameriške prebivalstvene baze. To pomeni, da je gostota poseljenosti primerljivega kitajskega ozemlja, kar štirikrat večja od ameriške. Kitajska je razdeljena na 23 provinc, 5 avtonomnih regij (Guangxi, Notranja Mongolija, Ningxia, Tibet – Xizang in Xinjiang), 4 mestne uprave (Peking, Chongqing, Šanghaj in Tianjin) ter 2 posebni administrativni regiji (Hong Kong in Macao) (glej Sliko 2, na str. 5). Država leži v vzhodni Aziji in sega globoko v notranjost celine. Prisotni so skoraj vsi podnebni pasovi, od tropskega podnebja na jugu, do subarktičnega na severu. Zahodni del, ki velja za slabo poseljenega, manj razvitega vendar bogatega z rudninami prekrivajo predvsem gorovja, planote in puščave. Vzhodni, gosto poseljeni del, pa se je razvijal predvsem na prostranih nižinah ob deltah velikih rek, kjer je veliko rodovitne zemlje (CIA The World Factbook, 2006).

Slika 2: Zemljevid Kitajske (administrativne regije)

Vir: Map Collection, 2005.

Svetovni veletoki Yangze, Huang He, Mekong, Amur in druge reke predstavljajo za Kitajsko velik vodni potencial. Poleg transportnih poti, možnosti izgradnje namakalnih sistemov in nastanka večjih mest ob samem toku in v deltah, pomenijo reke pomemben naravni vir energije, ki bo v prihodnosti ob vse večjih energetskih potrebah ključnega pomena pri nadaljnjem razvoju Kitajske. Najbolj energetska pomembna je reka Huang He. Za razvoj gospodarstva so v srednjem toku zgradili pet energetskih namakalnih sistemov. Pomemben je tudi naravni vir reke Yangtze. Na njej se še vedno gradi 181 metrov visok jez treh sosek imenovan »Three Gorges Dam«, ki bo dokončan predvidoma leta 2009 (Three Gorges Dam, 2005).

Država je zelo bogata z raznovrstnimi rudami. Kitajska dandanes porabi več surovin kot katerakoli država na svetu. Njena poraba še vedno strmo narašča. Velja za največjega svetovnega porabnika bakra, jekla, železove rude, soje in drugega največjega porabnika nafte in energentov, takoj za Združenimi državami Amerike. Največji energetski vir je črni premog, ki še vedno pokriva več kot 70 procentov potreb po energiji. Nekoč velike zaloge nafte, ki so bile v začetku osemdesetih let glavno gonilo zunanje trgovine, so v danes izčrpane ali slabo izkoriščene. Tako danes Kitajsko štejemo med neto uvoznice nafte, pri čemer bistveno vpliva na današnjo svetovno rast cene derivatov (Rogers, 2004, str.132).

Kitajsko ogrožajo tudi pogosti tajfuni, ki pustošijo tudi do petkrat letno po vzhodni in južni obali Kitajske, uničujoče poplave, tsunamiji, zemljski potresi, suše in pogrezanje zemlje (CIA The World Factbook, 2006).

1.3. KITAJSKA MAKROEKONOMSKA SITUACIJA

Kitajska je stopila na pot reform leta 1979. Z vstopom v Svetovno trgovinsko organizacijo (v nadaljevanju WTO) leta 2001 in odpravo uvoznih kvot, je postala ena najprivlačnejših ekonomij za tuje kapitalske prilive in nemoteno ceneno trgovanje. Rezulati omenjene gospodarske transformacije so vredni zavidevanja. Kitajski bruto družbeni proizvod (v nadaljevanju BDP) se je v manj kot treh desetletjih povečal štirikratno. Danes se Kitajska uvršča med najmočnejša svetovna gospodarstva, vendar glede na kazalec BDP p.c. še vedno dosega zelo nizke vrednosti, kar jo uvršča med revnejše ekonomije sveta (glej Tabelo 1, na strani 7). Velike razlike v naravnih danostih vplivajo na neenakomeren razvoj gospodarstva. Notranjost je zaradi slabe poseljenosti, primanjkljaja naravnih danosti in nizkih tujih ter državnih investicij slabo razvita. Povsem drugačna je situacija v obalnih predelih, kjer se je gospodarstvo začelo razvijati najprej, zato še danes dosega najvišje stopnje rasti. Sicer pa se vodstvo Kitajske sooča s težkimi problemi, ki so posledica hibridnega sistema. Najbolj negativne posledice socializma (birokracija in medlost) po eni strani in najbolj negativni vplivi kapitalizma na drugi (rastoča neenakomernost v razdelitvi prihodkov in rastoča brezposelnost) so kombinacija, s katero se danes bori Kitajska.

Tabela 1: Podatki o BDP na prebivalca po državah (Atlas metoda¹)

Najbogatejše	Najrevnejše
Luksemburg (56000 \$)	Burundi (90 \$)
Norveška (52000 \$)	Liberia (110 \$)
Švica (48000 \$)	Etiopija (110 \$)
ZDA (41400 \$)	DR Kongo (120 \$)
Nemčija (30120 \$)	Kitajska (1290 \$ – na 132. mestu)

Vir: China's GNI, 2006.

Hitro dosedanje rast Kitajskega gospodarstva so omogočili predvsem dejavniki, kot so visoka stopnja varčevanja (povprečna stopnja med leti 1978 in 1995 je znašala v povprečju 37% BDP), strukturne spremembe gospodarstva, ki so povečale produktivnost na podlagi selitve iz kmetijstva v bolj produktiven industrijski in storitveni sektor, pragmatične reforme, dobro prilagojene posebnostim Kitajske in uvajanje nove politike na izbranih območjih (special economic zones-sloan). Slednje so se razširile še na druga območja le v primeru zadovoljive uspešnosti (Seitz, 2000, str. 234).

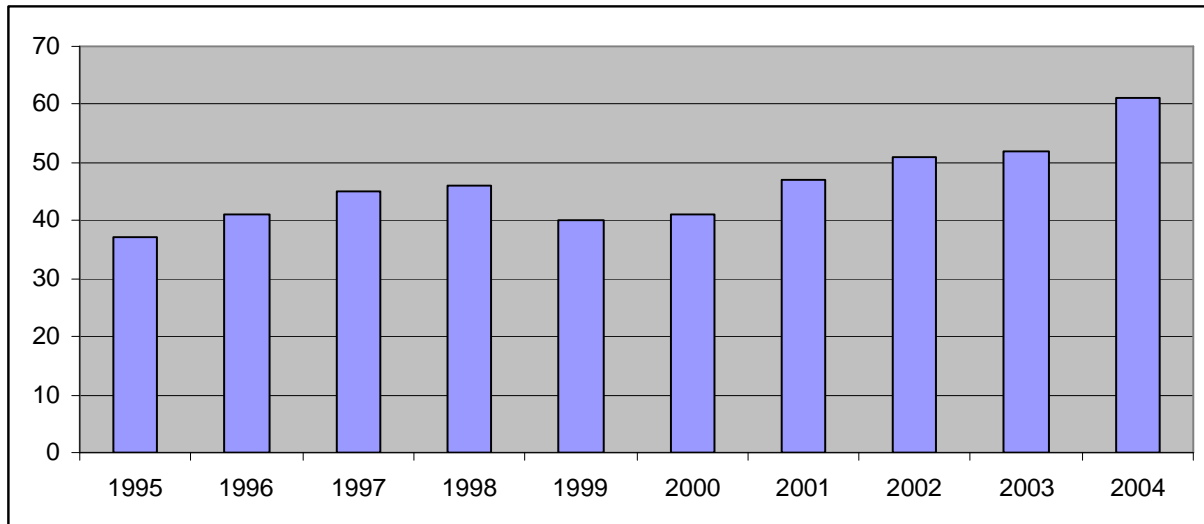
Nedavni Kitajski razvoj je moč povezati z zunanjimi ekonomskimi faktorji, kot so tuje neposredne investicije in zunanja trgovina. Do julija 2005 je Kitajska centralna banka uporabljala fiksni devizni tečaj z vezavo na dolar. Tujim podjetjem, ki so bila pretežno usmerjena k izvozu, je to predstavljalo lažje poslovanje, saj niso imela težav z valutnimi tveganji. Zaradi tega je Kitajska postala naslov za tuje investicije, ki so bile v zadnjih petih letih deležne konstantne rasti in so leta 2004 znašale več kot 60 mrd dolarjev. Velik uspeh za kitajske voditelje predstavlja tudi dejstvo, da so leta 2002 zabeležili večji priliv tujih neposrednih investicij kot ZDA (glej Sliko 3, na str. 8). Veliki prilivi so se pojavili predvsem zaradi vstopa v Svetovno trgovinsko organizacijo in selitve delavno intenzivnih panog, iz sosednjih azijskih držav in ZDA, kasneje tudi Evrope, v območje z nižjimi stroški dela.. Kljub večletni rasti pa strokovnjaki opozarjajo na zasičenost tujih in domačih investicij in predvidevajo rahlo padajoč trend prihodnjih prilivov, saj v nekaterih panogah močna cenovna konkurenca in vsevišji stroški surovin močno nižajo dobiček (Faintly Declining Investment, 2005, str. 65).

Večina analiz se osredotoča na kitajski dvig v deležu svetovne proizvodnje in izvoza. Saldo tekočega računa plačilne bilance izražen kot procent BDP je v zadnjih letih naraščal. Leta 2002 je znašal 2.8 odstotka, v letu 2005 pa se je kazalnik povzpел na 4.2 odstotka. (Grum, 2005, str. 159-65). Ta podatek vzbuja strahove o nadaljnji selitvi produkcijskih faktorjev in delovnih mest iz drugih delov sveta. Vendar strahovi niso povsem opravičeni. Kitajski trgovinski presežek se je leta 2005 povečal predvsem zaradi vladnih prizadevanj o upočasnitvi

¹ Atlas metoda je metoda za izračun BDP in BDP per capita, ki jo uporablja Svetovna banka. Metoda temelji na triletnih povprečnih deviznih tečajev, saj z uporabo teh zmanjšajo vpliv tekočih tečajnih nihanj na vrednosti kazalcev.

fiksnih kapitalskih prilivov. To je posledično znižalo uvoz. V zadnjih desetih letih je kitajski uvoz naraščal sorazmerno z izvozom, kar pomeni, da je kitajsko gospodarstvo močno dvignilo svetovno ponudbo kot tudi povpraševanje (From T-shirts to T-bonds, 2005, str. 65-67).

Slika 3: Tuje direktne investicije na Kitajsko (v milijardah dolarjev)

Vir: Faintly Declining Investment, 2005.

Kitajska danes posveča posebno pozornost povečanju domačega povpraševanja in porabi privatnega sektorja. Vlada je izpeljala veliko število proaktivnih ukrepov, na področju javne porabe, z namenom dviga potrošnje v BDP. Ukrepi so vključevali višanje plač javnim uslužbencem, zagotovila pokojnin delavcem v nižjih plačilnih razredih in večjemu številu prostih dni v letu. Kljub naštetim ukrepom pa se skupni nivo potrošnje ni povečal. Zaradi reform, ki so obsegale prestrukturiranje javnih podjetij, je narasla brezposelnost. Skrb predstavljata tudi naraščajoče finančno breme sistema socialnega zavarovanja in nizka rast dohodkov na podeželju, kjer živi kar 70 odstotkov celotne populacije. Kritičen je tudi podatek o potrošnji na podeželju, ki v zadnjih letih beleži trend upadanja. Razlike med podeželjem in obalnimi predeli naraščajo v korist slednjih, predvsem zaradi koncentracije pritoka tujih investicij. Na podlagi neenakomernih pritokov po regijah, prihaja v mestih do višje gospodarske rasti, večanja dohodkov in posledično večje potrošnje. Dohodkovno razmerje med mestom in podeželjem, ki je bilo v začetku devetdesetih let 4 proti 1, je danes poskočilo na kar 10 proti 1 (Lau, 2003, str. 44).

Faktorji, ki bi omogočali stabilno dolgoročno rast Kitajske so predvsem tehnološki napredek, ki v razvitih gospodarstvih predstavlja več kot 50 odstotkov prispevka k rasti in akumulacija znanja ter kapitala. Kitajska ima precejšnje rezerve na področju tehnologije in človeškega kapitala. Uspešna dolgoročna rast bo temeljila nedvomno na uspešni kombinaciji ekonomske politike, ki se bo morala učinkovito spopasti z že omenjenimi omejitvami, predvsem infrastrukturnimi in institucionalnimi spremembami, hkrati pa bo morala usmerjati

gospodarstvo v proizvodnjo z višjo dodano vrednostjo. Ali bo politika uspela slediti načrtani smeri razvoja gospodarstva in premostiti težave, ki se bodo pojavljale ob nadaljnji transformaciji gospodarstva, pa bomo videli v bližnji prihodnosti (Young, 1994, str. 33).

1.4. TRENUTNI SVETOVNI GOSPODARSKI RED IN SOODVISNOST VELESIL

Strm vzpon Kitajske je šokiral razvita gospodarstva, kot tudi gospodarstva v fazi razvoja. Med velesilami se je vnel boj za delovna mesta, milijardne trge, naravne energetske vire, predvsem s težnjo po globalni prevladi. Svetovni gospodarski red se spreminja. Pomeni to konec monopola moči ZDA in prihod nove velesile?

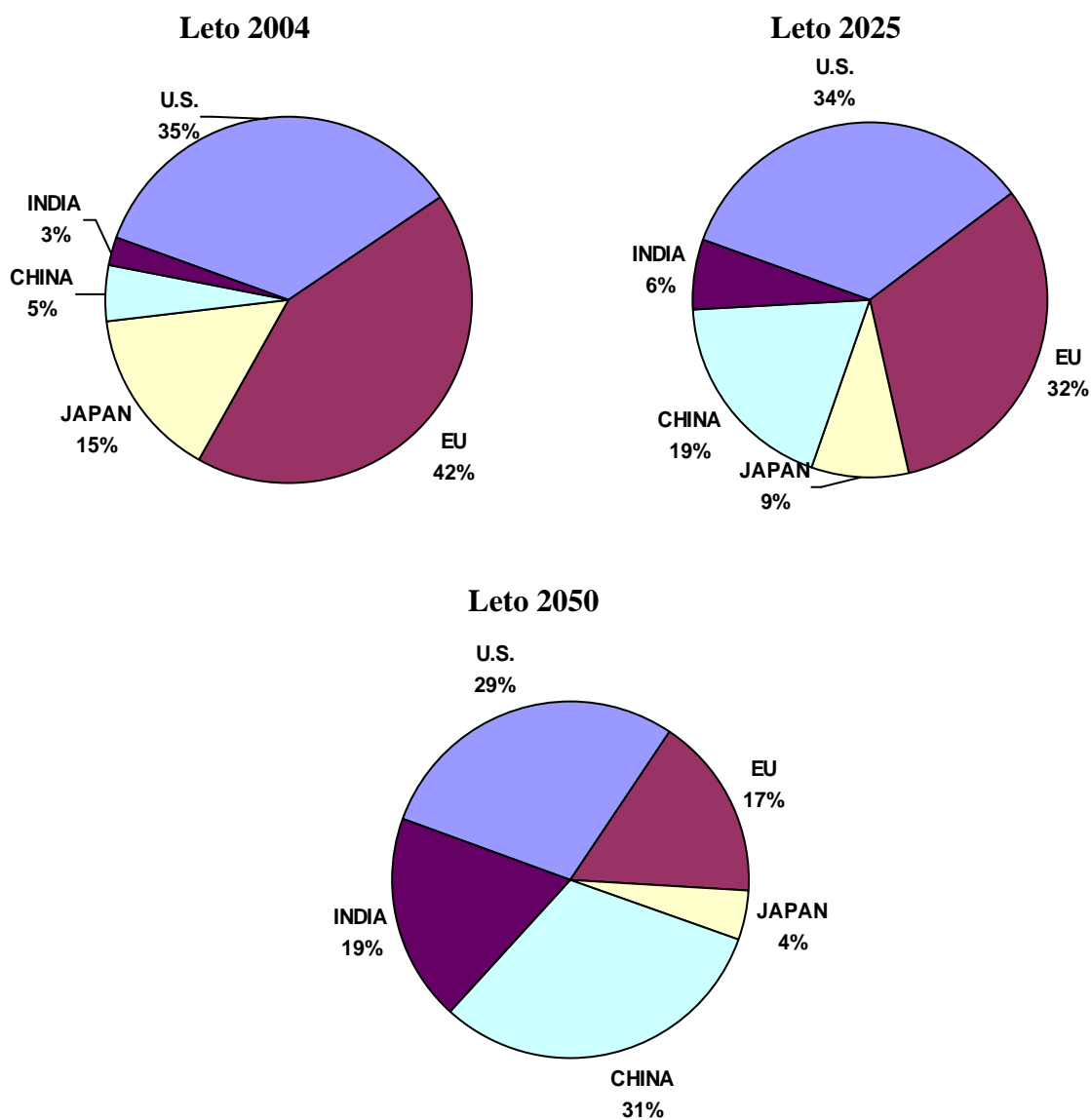
Strokovnjaki napovedujejo preoblikovanje globalne ekonomije (glej Sliko 4, na str. 10). Za večino je le še vprašanje časa, kdaj bo kitajsko gospodarstvo prehitelo ameriško. Nekateri ekonomisti ocenjujejo, da se bo to zgodilo že v 20. letih, drugi pričakujejo, da bo Kitajska postala vodilna svetovna velesila šele čez 40. let. Le manjšina pa sprejema omenjeno vizijo za neuresničljivo (Duell der Giganten, 32 / 2005, str. 74).

Gospodarska prevlada ZDA iz 20. stoletja se počasi končuje. Po koncu hladne vojne med bivšo Sovjetsko zvezo in ZDA, se je gospodarska aktivnost preselila na JV del azijskega kontinenta. Po upočasnitvi rasti in kasnejši stagnaciji japonskega gospodarstva, so naslednji val uvoza ZDA predstavljali štirje azijski tigri. V nasprotju z japonskim pristopom so Taiwan, Hong Kong, Južna Koreja in Singapur v začetku delovali konkurenčno in izvozno usmerjeno predvsem v delovno intenzivnih panogah. Zaradi naraščajočih stroškov dela in vse večje Kitajske konkurence so bile omenjene države kasneje primorane opustiti nizko tehnološke oziroma delovno intenzivne panoge in se pomakniti v panoge z višjo dodano vrednostjo. Danes so »tigri« tesno povezani s kitajskim gospodarstvom. Nastopajo predvsem v vlogi investitorjev in partnerjev ter s tem močno pripomorejo k nadaljnji rasti trgovine znotraj azijskega kontinenta. Tako posamezno, kot skupina, »tigri« ostajajo glavni model pri nadaljnjem razvoju Kitajske (Shenkar, 2005, str. 50).

ZDA beležijo trgovinski primanjkljaj s preostalim svetom že več kot četrto stoletja. Vrzal se približuje 500 milijardam dolarjev letno. Nominalno je to največji trgovinski primanjkljaj na svetu, ki trenutno presega 5 odstotkov BDP – ja ZDA. Njihov največji problem ni zmeren, konstanten deficit z Evropsko unijo (v nadaljevanju EU), Kanado in Japonsko, temveč hitro rastoči primanjkljaj s Kitajsko. Razlog je predvsem globalna preusmeritev proizvodnih obratov na območja s cenejšo delovno silo, kar se odraža v večjem izvozu Kitajske (tuje investicije ustvarjajo kar 60 odstotkov celotnega izvoza) in izgubi 2.7 mio ameriških delovnih mest od leta 2000 dalje. V zadnjih petih letih japonski trgovinski presežek z ZDA ni naraščal, medtem ko se je primanjkljaj s Kitajsko močno dvignil. Razlog zakaj se ameriški deficit ne

zmanjšuje napeljuje tudi na druge relevantne faktorje, kot so konkurenčnost, obrestne mere, povečana ponudba svetovnega izvoza in povečanje pripravljenosti Američanov po nakupih tujih proizvodih. Problem naraščajočega plačilno bilančnega deficita, prevelike potrošnje in kreditiranja s strani Kitajske bom podrobneje razčlenil in analiziral tudi v enem od sledečih poglavij (From T-shirts to T-bonds, 2005, str. 65–66).

Slika 4: Preoblikovanje globalne ekonomije – BDP posamezne države kot del vsote vseh BDP-jev izbranih držav

Vir: A New World Economy, 2005, str. 38.

Invazija zavezniških sil v Irak je pomenila ameriško prisotnost v centralni Aziji in povečan nadzor nad strateškimi rezervami nafte. Kitajska je zavezniškim posegom nasprotovala, vendar se temu ni zoperstavila z vojaško silo. Trenutno so v ospredju še vedno dobrobiti največjega izvoznega trga, ki ga predstavljajo ZDA. Zato v izogib konfliktu, Kitajska poskuša predvsem z navezovanjem partnerstev v bolj oddaljenih regijah. To predstavlja delno protiutež ameriškemu nadzoru, ki ima v Aziji lociranih veliko število vojaških baz ter zaveznika kot sta Japonska in Taiwan. V centralni Aziji se je oblikoval forum, imenovan Šanghajska organizacija za sodelovanje (SCO), ki skrbi za varnost in zaščito držav članic. Sestavljajo ga štiri države centralne Azije (Kazahstan, Uzbekistan, Kirgizistan in Tadžikistan) ter Rusija in Kitajska. Močno nasprotujejo ameriški vojaški prisotnosti v regiji in zahtevajo njen umik. S tem se vzpostavlja nekakšna utež v boju za zagotovitev zadostnih surovinskih strateških virov in prevlado v svetu. Ta problem bo podrobneje opisan v nadaljevanju naloge. Augusta 2005 sta Rusija in Kitajska uprizorili prvo skupno vojaško vajo po koncu hladne vojne. Misija, razglašena za protiteroristično vajo, je dajala bolj videz pripravam na kitajski naskok na Taiwan (SCO, 2006).

Kitajska se je pozicionirala kot glavni igralec v JV Aziji. Decembra 2005 je v Kuala Lumpurju potekal prvi Vzhodno Azijski Vrh. Povabljeni so bili vsi deset članic ASEAN (Združenje JV azijskih držav) s Kitajsko, Japonsko, J Korejo, Australijo, Novo Zelandijo in Indijo. ZDA niso bile povabljene, kar pomeni, da je glavno temo pogovorov predstavljala Kitajska, ki trenutno generira trgovinske presežke večini azijskih držav (Aphorisms and suspicions, 2005, str. 22).

Omenim naj še nastali konflikt med EU in ZDA. EU je ukinila embargo na prodajo orožja Kitajski. V veljavo je stopil po krvavem incidentu na trgu Tiananmen v Pekingu leta 1989. Razlog za preplah ZDA izvira predvsem iz možnosti uporabe evropske vojaške tehnologije v primeru spopada za strateške interese v Taiwanski ožini.

V nadaljevanju diplomskega dela bom predstavil probleme, ki so glede aktualnosti najbolj medijsko izpostavljeni. Potencialne nevarnosti nadaljnega gospodarskega razvoja Kitajske predstavljajo kitajsko – ameriška gospodarska soodvisnost, strateški nadzor nad viri surovin, degradacija naravnega okolja in nerazvitost kitajskega finančnega sektorja. Visok kitajski trgovinski presežek z ZDA povzroča posredni pritisk na ameriški dolar in vsevečji javni dolg. Močno povečano povpraševanje po bakru, železovi rudi, zemeljskem plinu in nafti je povzročilo visok porast svetovnih cen energentov in preostalih surovin. V boju za nadzor strateških resursov prihaja do trenj med svetovnimi velesilami. Le redki menijo, da lahko Kitajska vzdržuje visoko gospodarsko rast, ob vse višjih cenah surovin. Visoke stopnje onesnaženosti in degradacija okolja postavlja komunistično partijo pod vse večji pritisk. Na podlagi analiz in podatkov, bi nadaljnja divja industrializacija lahko povzročila socialne nemire in ogromno škodo z vidika stroškov zdravljenja. Nenazadnje pa se kot velika nevarnost omenja tudi nesolventnost kitajskega bančno – finančnega sistema. Nadaljnjo

nenadzorovano izdajanje bančnih posojil in počasno prestrukturiranje bančnih institucij bi lahko vodilo v finančno krizo celotne azijske regije.

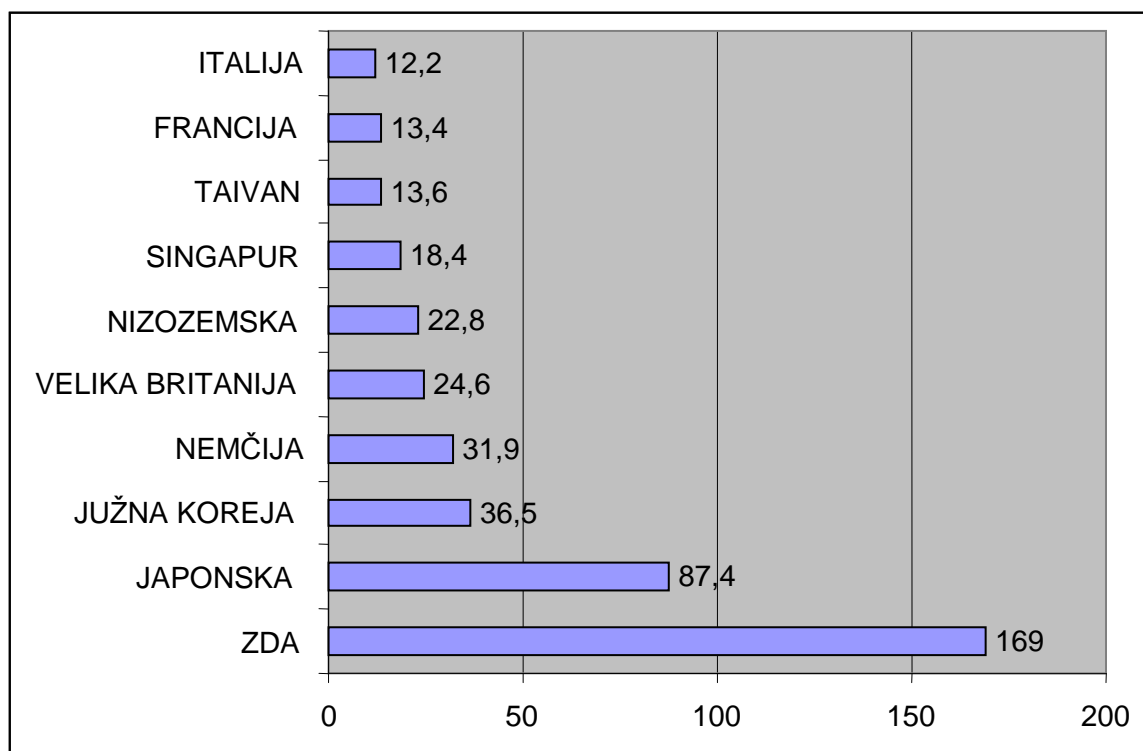
2. KITAJSKO – AMERIŠKA GOSPODARSKA SOODVISNOST

V nadaljevanju diplomske naloge sledi podrobna analiza problemov, ki bi utegnili negativno vplivati na nadaljnji gospodarski razvoj Kitajske. Eden bolj perečih problemov predstavlja povezanost kitajskega in ameriškega gospodarstva. Trgovina med omenjenima državama iz leta v leto narašča. Kitajska je glavni krivec za največji ameriški trgovinski primanjkljaj v njeni zgodovini. Izvoz v ZDA se je od leta 1990 povečal za kar 1200 odstotkov. Devizne rezerve Pekinške centralne banke, ki bodo kmalu presegle vrednost 1000 mrd dolarjev, so tako mogočne, da bi ob znatnejši spremembi kitajskega portfolija deviznih rezerv, postavilo ameriško valuto pod velik pritisk (Duell der Giganten, 32 / 2005, str. 75).

Podcenjenost yuana, bi ob morebitnih nesoglasjih trgovinskih partneric Kitajske in ZDA, lahko pripeljala do vzpostavitve uvoznih kvot za kitajske proizvode. To bi pomenilo izgubo njihovega največjega izvoznega trga (glej Sliko 5, na str. 13). Prišlo bi do kopičenja zalog končnih proizvodov, ki zaradi prevelikega obsega in nezadostne kupne moči ne bi bili prodani niti na domačem kot tudi na tujem trgu. Posledično bi narasla brezposelnost, ki bi privedla do socialnih nemirov in padca režima. Po drugi strani pa moramo poudariti, da vse niti niso v rokah ameriških vladnih organov. Centralna banka v Pekingu lahko prizadeja ameriškem gospodarstvu močan udarec. Z diverzifikacijo svojega deviznega portfelja in iskanjem večje donosnosti, kar tri četrtine rezerv je namreč v ameriških dolarjih, lahko Kitajska vpliva na dvig ameriške realne obrestne mere. To bi posledično vplivalo na zvišanje hipotekarnih obrestnih mer in nezmožnost odplačevanja nepremičninskih kreditov, v že tako prezadolženih ameriških gospodinjstvih. Posledice bi bile katastrofalne. Inflatorni nepremičninski mehurček bi počil, hkrati pa bi se znižala vrednost nepremičnin. Nesolventnost bank bi povzročila krizo ameriškega bančnega sistema ter padec vrednosti dolarja. Ameriška kriza bi povzročila globalno depresijo v kateri bi negativne posledice občutilo tudi kitajsko gospodarstvo.

Več desetletij so globalno monetarno politiko snovali v Washingtonu. Ko je Ameriška centralna banka (v nadaljevanju FED) zvišala obrestno mero, se je globalna monetarna situacija posledično zaostrila. ZDA potrebujejo dnevno 3 mlrd dolarjev za pokrivanje trgovinskega primanjkljaja in svojih naložb v tujino. Potrebno kritje v velikem delu prihaja predvsem iz azijskih centralnih bank, ki si s tem zagotovljajo neoviran dostop na izvozne trge. Obsežni kitajski nakupi ameriških državnih vrednostnih papirjev in dolgoročnih obveznic z nizkimi donosi, so Američanom omogočali umetno držanje kratkoročnih obrestnih mer na nižjem nivoju. Danes lahko trdimo, da je ameriška suverenost globalne monetarne politike delno spodkopana, saj bi z morebitno manipulacijo Pekinška centralna banka lahko močno vplivala na celotno makroekonomsko situacijo ZDA (From T-shirts to T-bonds, 2005, str. 67).

Slika 5: Kitajski izvozni trgi (izvoz blaga v milijardah dolarjev)

Vir: Duell der Giganten, 32 / 2005, str. 77.

2.1. NEPREMIČNINSKI TRG

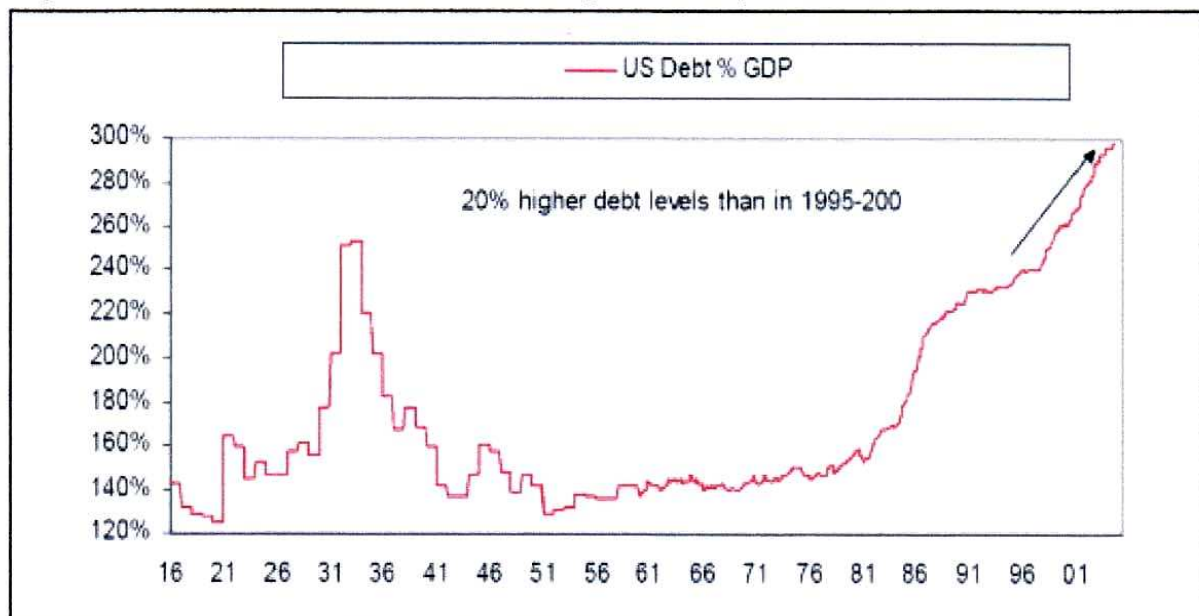
Kitajska je z obsežnimi nakupi državnih vrednostnih papirjev močno pripomogla k zaviranju rasti obrestnih mer v bogatih ekonomijah. Posredno je ustvarila globalni likvidnostni mehurček. V letu 2004 je skupna svetovna likvidnost, zmanjšana za inflacijo, rasla najhitreje v zadnjih treh desetletjih. Presežna likvidnost ni zvišala običajne inflacije, predvsem zaradi poceni kitajskega izvoza tehnike in tekstila, temveč je napihnila vrsto nepremičninskih mehurčkov po celem svetu. Lahko bi celo argumentirano povzeli, da je globalni razcvet nepremičninskega trga posredno povzročila Kitajska, saj je poleg ameriških državnih obveznic kupovala tudi hipotekarne obveznice in s tem omogočila nadaljnji razcvet ameriškega nepremičninskega trga.

Trenutni dolg ZDA znaša približno 40 milijard dolarjev. Večina dolga izhaja iz negativnega stanja plačilne bilance, ameriškega finančnega sistema in gospodinjstev. Skupno dosega kar 300 odstotkov celotnega BDP – ja. Po poku tehnološkega mehurčka leta 2000 je gospodarstvo zapadlo v deflacijsko spiralo. Iz omenjene situacije so se rešili z vojnama v Iraku in Afganistanu ter z izredno nizkimi obrestnimi merami. To je posledično povzročilo razcvet nepremičninskih trgov.

Zakaj vse večji javni dolg še ni bil usoden, si lahko razlagamo predvsem z novimi finančnimi oblikami (glej Sliko 6, na str. 14). V Kaliforniji je 80 odstotkov vseh hipotekarnih kreditov izdano na podlagi pogodb z odloženim plačilom glavnice (interest only in negative amortisation). V prvem primeru kreditojemalec plačuje mesečne obresti, glavnico pa v celoti izplača šele ob roku zapadlosti, medtem ko v drugem, na začetku plača celo nekoliko manj, obroki pa s padanjem ročnosti naraščajo. To pomeni, da bi potencialni dvig obrestnih mer v izogib inflaciji, še bolj obremenil gospodinjstva in z uporabo navedenih instrumentov le podaljševal začetek neizogibne krize ameriškega finančnega sistema (Why the FED has no other Alternative but to print Money!, 2006).

Slika 6: Skupni ameriški dolg v procentih BDP

Figure 1: Total US Debt as Percentage of GDP, 1916-2005

Source: Bridgewater Associates

Vir: Why the FED has no other Alternative but to print Money!, 2006.

Težko razumljivo je, zakaj banke kljub takšnim pogojem še vedno kreditirajo gospodinjstva. Odgovor najdemo v specifičnem anglo – ameriškem bančnem sistemu, kjer banka sočasno s kreditom izda tudi izvedeno finančno obliko imenovano »mortgage backed security«. To so obveznice z jamstvom, ki temeljijo na zastavi nepremičnine (glej Sliko 7, na str. 15). Del omenjenih vrednostnih papirjev je deležen še jamstva s strani države. To je poleg številnih privatnih investitorjev, k nakupu pritegnilo še številne tuje centralne banke, pokojninske sklade in hedge sklade. Možni vzrok za krizo se tako pojavlja v samih finančnih posrednikih, ki z vezavo posameznih kreditov na obveznice zabrišejo stopnjo tveganja. Kupci omenjenih izvedenih oblik le redko slutijo, kako visoka je boniteta izdanih kreditov. Podcenjenost zavarovanj se pokaže šele ob velikem obsegu neplačanih kreditnih obveznosti ob dospelosti in poku napremičninskega mehurčka (Trg nepremičnin, 2005).

Slika 7: Porast prodaje na ameriškem trgu nepremičnin

Vir: Why the FED has no other Alternative but to print Money!, 2006.

2.2. DEVIZNI TEČAJ USD / RMB

Kitajska je 21. julija 2005 opustila vezavo svoje valute renminbi (renminbi oziroma yuan) na ameriški dolar. Renminbi je revalviral za 2.1 odstotka nasproti dolarju. Vrednost kitajske valute je pred spremembo zanjšala 8.276 yuana za ameriški dolar. Sedanji fiksni tečaj, skrbno nadzorovan s strani Kitajske centralne banke, dopušča fluktuacijo v pasu plus ali minus 0.3 odstotke dnevno. Poleg omenjenega razmerja yuan / dolar so kitajske oblasti razširile tudi razpon proti nedolarskim valutam. Podvojili so trgovalni razpon nasproti euru in yenu na plus in minus 3 odstotke in s tem ustvarili neke vrste košarico valut, s katero je kitajska vlada naredila majhen korak proti svojemu dolgoročnemu cilju, prosto drsečemu deviznemu tečaju (China doubles renminbi trading range, 2005, str. 4).

Donos ameriških državnih obveznic se je z revalvacijo yuana povečal za 12 bazičnih točk. Če bi opustitev vezave na dolar povzročila zmanjšanje nakupov ameriških državnih obveznic, bi donosnost še naprej rasla. Rast donosnosti obveznic je odvisna od številnih prihodnjih negotovih dejavnikov. Vprašanje je, ali bo revalvacija zmanjšala pritoke špekulativnega kapitala na Kitajsko ter povečala njeno potrebo po intervenciji in kupovanjem dolarjev na deviznem trgu? V zadnjih letih je bil velik del kitajske intervencije na deviznih trgih, izvajan predvsem zaradi preprečevanja vdora t.i. »hot money - a« in ne z namenom korigiranja plačilno bilančnega presežka. Nekateri ekonomisti verjamejo, da bo na kratek rok manjša revalvacija yuana povečala špekulacije nadaljnjih revalvacij in tako pritegnila še več kapitalskih pritokov v državo. Z namenom stabilizacije deviznega tečaja bi v tem primeru

Kitajska centralna banka še naprej kupovala ameriške državne obveznice. Donosnost obveznic pa bi ostala nizka (From T-shirts to T-bonds, 2005, str. 66).

Po drugi strani bi premik iz trdne vezave (dolar / yuan) na košarico valut lahko povzročil diverzifikacijo rezerv Kitajske centralne banke. Konec leta 2005 je centralna banka imela devizne rezerve v višini 828,8 mrd dolarjev, kar jo je uvrščalo na drugo mesto takoj za Japonsko. Od tega drži kar tri četrtine rezerv v ameriških dolarjih. 247,6 mrd dolarjev oziroma skoraj ena tretjina, pa je bila investirana v ameriške državne obveznice. V prihodnosti obstaja možnost po težnji vodilnih Kitajske centralne banke, k optimizaciji strukture deviznih rezerv in doseganju višjih donosov.

Sicer pa je zelo malo verjetno, da bo Kitajska prodajala dolarje. To bi povzročilo zlom ameriške valute, ki bi imel negativne posledice tudi na Kitajskem. V prihodnje lahko Kitajska centralna banka dodobra zmanjša investicije v ameriške državne obveznice v prid nakupov drugih valut. S tem bi ohranjali stabilni devizni tečaj, po drugi strani pa bi sprožili nadaljnje drsenje in izgubljanje vrednosti dolarja proti evru, yenu in drugim valutam, kar bi spodbudilo nove zahteve investorjev po višjih donosih. O usodi cen ameriških nepremičnin bodo tako v večji meri odločali birokrati v Pekingu kot Washingtonu (China will Rendite aus Devisenreserven steigern, 2006).

Na podlagi argumentov omenjenih v prvem problemu, lahko zaključimo, da so globalna inflacija, obrestne mere, donosnost obveznic, cene nepremičnin, plače, dobički in cene dobrin, danes vsebolj odvisne od odločitev, ki jih sprejemajo na Kitajskem. Lahko trdimo, da je to najbolj temeljita sprememba globalne gospodarske slike zadnjih petdeset let. Stavek, »Ko bo kihnila Kitajska, bo cel svet potreboval aspirin«, dandanes postaja resničnost (Shenkar, 2005, str. 161). Vodi nas do spoznanja, da Kitajska ustvarja brezmejne priložnosti, vendar s tem prinaša tudi nova tveganja. Tveganja, ki bi v primeru prihodnjih manjših nakupov ameriških državnih obveznic, povzročila Američanom kup nevšečnosti in sprožila prvo globalno recesijo.

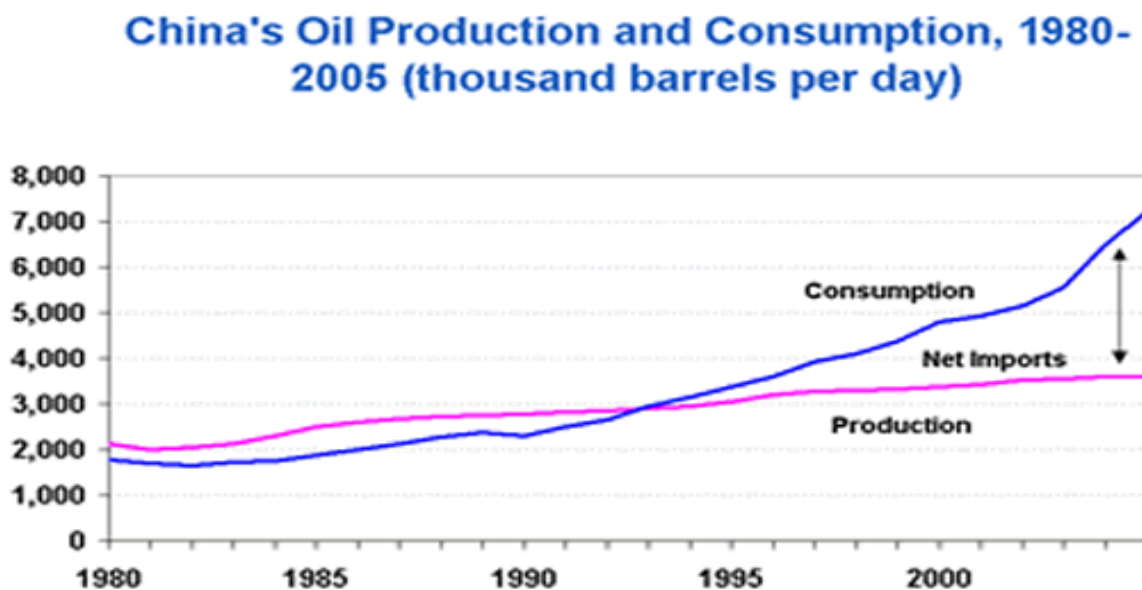
3. KITAJSKI STRATEŠKI NADZOR NAD VIRI SUROVIN

Zmožnost ohranjanja hitre gospodarske rasti, danes omogoča predvsem strateški nadzor nad viri surovin. Kitajska je iz neto izvoznice nafte v začetku devetdesetih postala neto uvoznik (glej Sliko 8, na str. 17). V državah Azijsko – Pacifiškega, Indijskega kontinenta in Evrope sta ponudba in povpraševanje po surovi nafti, zemeljskem plinu in drugih strateških surovinah, močno neuravnovešena. Državi kot sta Kitajska in Indija si močno prizadevata pridobiti dodatne energetske vire za ohranjanje nadaljnje gospodarske rasti, ki bi omogočila razvoj in zmanjšanje revščine v omenjenih državah. Perzijski Zaliv, Kaspijsko Jezero, Vzhodna Sibirija, Ruski daljni vzhod in SZ Afrika postajajo vse bolj pomembne regije za zagotovitev

zadostne količine naftnih derivatov. Kljub temu, da bodo večji del uvoza Kitajske in Indije še vedno predstavljali derivati iz Perzijskega zaliva, si državi iščeta nove zaveznice drugod po svetu. Z uspešno realiziranimi mednarodnimi vzajemnimi investicijami, obojestransko vladno podporo in vojaško zaščito transportnih poti, bi si državi zagotovili varno in konstantno prihodnjo dobavo. Prav tako bodo ključnega pomena geo – politične razmere, morebitni dogovori o povezovanju Kitajske z državami avtokratičnega političnega sistema in spretno izogibanje konfliktu s trenutno največjo porabnico naftnih derivatov – ZDA. Kako visoka bo nadaljnja gospodarska rast Kitajske in kako se bo v prihodnje spreminjal svetovni gospodarski red, bo tako v veliki meri odvisno od uspešnosti dogovorov in iskanja novih virov največjih svetovnih velesil (Xu, 2002, str. 63-64).

Danes Kitajska dosega letno 9,8 odstotka porabe celotne svetovne energije. To jo uvršča na drugo mesto, za ZDA, ki letno porabi 24 odstotkov. Celotna kitajska strategija modernizacije temelji na obilni potrošnji in potrebi po energiji. Njene osnovne proizvodnje panoge, kemična in jeklarska industrija ter proizvodnja aluminija zahtevajo ogromne količine elektrike in premoga. Hitro rastoči srednji sloj prebivalstva ima vse večje zahteve po pogonskih gorivih in gorivih za ogrevanje. Analitiki pričakujejo do leta 2010, 56 milijonov vozil, kar je dvakrat več kot danes. Do 2020 se bo potreba po naftnih derivatih podvojila, na 11 milijonov sodčkov dnevno, poraba zemeljskega plina se bo več kot potrojila, na 1.2 bilijona kubičnih metrov letno, poraba premoga pa bo zrasla za 76 odstotkov, na 2.4 milijarde ton letno, po podatkih U.S. Energy Dep (Asia's future, 2004, str. 60).

Slika 8: Kitajska proizvodnja in poraba nafte (v tisoč sodčkah dnevno)

Vir: China's Energy Needs, 2006.

3.1. KITAJSKI ENERGETSKI VIRI

Kitajska bo imela velik vpliv na oblikovanje globalne cene naftnih derivatov, zemeljskega plina in preostalih strateških surovin. Z vsevečjo porabo Kitajske, se večja tudi tveganje nadaljnega gospodarskega razvoja. Zaradi pomanjkanja lasnih virov je Kitajska vsebolj odvisna od tujih proizvajalcev strateških surovin. Težko je napovedati, kako se bo Kitajska izognila podobni usodi, kot je doletela ZDA, ki so na področju preskrbe z nafto trenutno odvisne od nezanesljivih, politično nestabilnih držav, Nigerije, Saudske Arabije in Venezuele (Asia's future, 2004, str.60).

3.1.1. NAFTNI DERIVATI IN ZEMELJSKI PLIN

Kot neto uvoznik naftnih derivatov od leta 1993 dalje, je kitajska naftna industrija osredotočena predvsem na pokrivanje domačega povpraševanja. Maloprodajne cene derivatov so regulirane z dodeljevanjem subvencij, ki se razlikujejo po lokaciji in tipu potrošnika. V letu 2005 so bile kitajske cene nafte izpostavljene hudim pritiskom zaradi številnih dvigov svetovne cene naftnih derivatov. Kljub pritiskom je ostala cena derivatov še vedno delno subvencionirana s strani države. Posledično je razlika med svetovno tržno ceno in kitajsko ceno nafte vodila do povečanja izvoza nekaterih naftnih proizvodov. Dolgoročni cilj vlade tako predstavlja dokončna ukinitve subvencij, kar predstavlja vse prej kot lahko delo. Trenutna odvisnost nekaterih gospodarskih panog, predvsem težke industrije in kmetijstva, ne bi prenesla nadaljnega bremena zvišanja cene nafte, zato bo potrebna velika previdnost pri uresničevanju zastavljenega cilja. Večina domačih proizvodnih kapacitet, kar 85 odstotkov je lociranih na kopnem (China's Energy Needs, 2006).

SV regija, kjer leži pokrajina Mandžurija z mesti Daqing in Liaohe, je bila v 70. in 80. letih ena najvažnejših področij kitajske transformacije. Samo mesto Daqing še danes proizvaja 900.000 bbl/d (sodčkov dnevno), v celotni skupni dnevni produkciji kitajskega gospodarstva, ki znaša 3.6 milijonov bbl/d. Področje številnih valjarn, kemičnih industrijskih obratov in rafinerij, je ponosno nosilo ime jekleni pas. Danes tu živijo poraženci gospodarskih reform. Z opustitvijo planskega gospodarstva so se omenjene industrijske panoge preselile na obalo, s čimer so se znatno znižali stroški transporta. Tudi količina načrpane surove nafte se konstantno zmanjšuje. Vsako leto proizvodnja pade za 4 do 7 odstotkov. Danes se področje imenuje zarjaveli pas, saj vlada v regiji visoka brezposelnost in revščina. Dodatne težave predstavlja kitajski vladi tudi odpovedan projekt načrtovanega naftovoda iz Sibirije, točneje Angarska v bližini Bajkalskega Jezera. Projekt, ki je ostal zarisan le na zemljevidu, bi povezoval Sibirsko nahajališče nafte z Daqing – om in prinesel nove zaposlitve ter morebiten ponovni razcvet regije. Upanje o ponovnem zagonu tega dela gospodarstva se je razblinilo z ugodnejšo finančno ponudbo Japonske vlade, ki je preusmerila potek naftovoda na skrajni vzhod Rusije, do mesta Nakhodka (Bitterer Reis, 5 / 2004, str. 102-103). Več o tem bom omenil še v nadaljevanju.

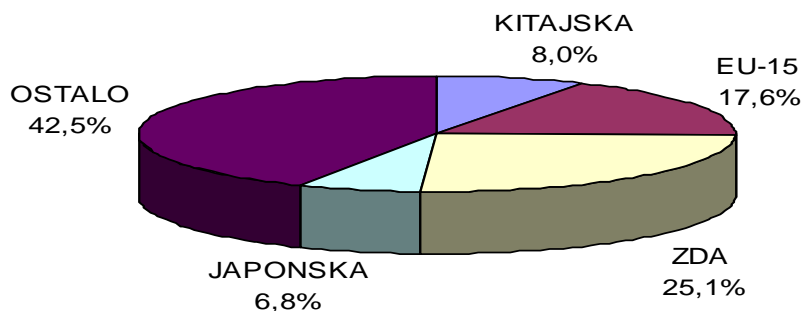
Kitajska po drugi strani razmišlja o razvoju in odkrivanju novih lastnih nahajališč. Razpolaga s potencialno bogatimi rezervami v visokih, suhih puščavskih območjih na zahodu. Vendar tam nafta in zemeljski plin ležita mnogo globlje kot v severo – vzhodnem delu. Potrebne bi bile večje investicije zaradi sestave tal in globlje ležečih surovin. Država ima slabo razvit naftovod, z nizkimi transportnimi zmogljivostmi, ki povezuje zahodno provinco Xinjiang z obalnimi velemesti na vzhodu. Projekt razvoja in izkoriščanja naftnega polja na zahodu in izgradnja novejšega mednarodnega naftovoda, že dlje časa predstavlja eno izmed primarnih nalog kitajske vlade. V letu 2005 sta iz konzorcija domačih in tujih naftnih podjetij, izstopila dva tuja partnerja. Začetna investicija v projekt izgradnje naj bi znašala 6 milijard dolarjev. Termin začetka gradnje je bil prestavljen v prihodnost predvsem zaradi dveh tveganj. Del strokovnjakov, med njimi tudi kitajskih, dvomi o velikosti dokazanih rezerv na omenjenem področju. Drugi problem pa predstavlja nestabilna politična situacija v osrednji Aziji. Vojaška intervencija zahodnih sil in Rusije v boju za prevlado nad strateškimi energetske viri bi pomenila padec avtokratičnih režimov Irana in Kazahstana. V tem primeru bi največ izgubila Kitajska, ki svoje politične interese širi predvsem s političnimi zavezništvi. Naftovod bi se v primeru izgradnje začel v Kazahstanu in prečkal kitajsko provinco Xinjiang, ki že desetletja, zaradi tam naseljenih muslimanskih separatistov, izraža svoje zahteve po odcepitvi in povzroča nove notranje spore ter nevšečnosti kitajski vladi (Xu, 2002, str. 60–61).

Kitajska pričakovanja o prihodnji rastoči odvisnosti od uvoza nafte, so spodbudila podjetja k pridobivanju koncesij za raziskovanje in izkoriščanje naftnih virov v tujini. CNPC (China National Petroleum Corp.) je pridobil koncesije za samostojno ali vzajemno izkoriščanje v Azerbajdžanu, Kanadi, Kazahstanu, Venezueli, Sudanu, Indoneziji, Iraku in Iranu. GNOPC (The Greater Nile Petroleum Operating Company), sudansko naftno podjetje, v katerem ima CNOOC 40 odstotni delež lastništva, že od avgusta 1999 izvaža nafto na kitajski trg. Delež kitajskega podjetja v dnevni proizvodnji znaša 150.000 bbl/d. Sinopec je pravtako začel s kupovanjem prekomorskega naftnega premoženja. Najpomembnejšo pridobitev predstavlja sklenjen posel o skupnem razvoju iranskega naftnega polja Yadavaran, novembra 2004. Yadavaran naj bi na podlagi izdelanih projekcij omogočal proizvodnjo 300.000 bbl/d.

Sinopec je pridobil tudi 40 odstotni delež v kanadski družbi Northern Lights. Skupni projekt naj bi do leta 2010 omogočil proizvodnjo 100.000 bbl/d. Pomembnejši sporazum predstavlja še prevzem 60 odstotnega deleža PetroKazahstana, s strani CNOOC. CNOOC je zagotovil investicije za prenovo infrastrukture in nadaljnji razvoj podjetja v naslednjih dvajsetih letih. Kitajska vlada je podpisala sporazum o izgradnji naftovoda, v vrednosti 700 milijonov dolarjev. Naftovod bo potekal od Atasu – ja v Kazahstanu do Xinjanga in dobavljal trem rafinerijam 200.000 bbr/d surove nafte dnevno. Kljub prizadevanjem vlade za čimvečjo divezifikacijo virov dobave, omenjene investicije prinašajo trenutno le okoli 300.000 bbr/d. Celotni uvoz je sredi leta 2005 znašal kar 3.5 milijonov bbr/d. Polovica uvoza naftnih derivatov še vedno prihaja iz Bližnjega Vzhoda. Saudska Arabija sama zagotavlja kar 17 odstotkov celotne vrednosti (China's Energy Needs, 2006).

Na podlagi analiz U.S. Energy Dep. bo Kitajska do leta 2025 uvažala že 75 odstotkov naftnih derivatov, kar je skoraj dvakrat več kot danes. Njena poraba v deležu svetovne porabe bo znašala 10.6 odstotkov. Analitiki predvidevajo, da se bo stalno povečevanje povpraševanja po nafti, rezultiralo v dvigu cene derivatov. To dejstvo močno skrbi kitajsko vlado, ki se zaveda kako ranljiva lahko postane država s tako velikim deležem uvoza. Z namenom zagotovitve zadostne količine tujih strateških virov, se je vlada odločila podpirati zelo agresivno diplomatsko politiko na področju oskrbe z naftnimi derivati (glej sliko 9, na str. 20).

Slika 9: Delež svetovne porabe nafte po državah

Vir: Der Sprung des Drachen, 5 / 2004, str. 9.

3.1.2. ELEKTRIČNA ENERGIJA

Kitajska oskrba z električno energijo v zadnjih letih ni sledila strmo naraščujočemu povpraševanju. Poletje 2005 je zaznamovalo racioniranje in številni izpadi električnega toka. Podjetja so obratovala po vnaprej, strogo določenem urniku, ki je obsegal točno določeno število ur in dneve možnega obratovanja, večkrat celo sobote in nedelje. Tudi pozimi pričakujejo primanjkljaje energetskega virov. Direktor kitajskega raziskovalnega inštituta Cambridge v Pekingu opozarja, da bi lahko bila energija Ahilova peta kitajske vlade. Poleg znatnega povečanja potrebe po naftnih derivatih, pa se ogromna količina energije potroši, predvsem zaradi primitivnih načinov pridobivanja premoga, slabe infrastrukture in neučinkovitih tovarn. Kitajska porabi kar trikrat več energije kot je svetovno povprečje porabe energije na proizveden ameriški dolar bruto domačega proizvoda. Vladni organi se zavedajo omenjenih problemov. Zato so napovedali izvajanje nove energetske politike za obdobje do leta 2020. Poimenovali so jo velikopotezna strategija na energetskega področju. Cilji vključujejo zagotovitev varnega uvoza surovin iz tujine, zamenjavo premoga z učinkovitejšimi in čistejšimi surovinami, veliko povečanje uporabe zemljskega plina, gradnjo hidroelektrarn, širitev mreže za oskrbo z električno energijo in povečan obseg pridobivanja sončne in vetrne energije. V načrtu je tudi izgradnja novih jedrskih reaktorjev. Peking želi do leta 2020 izgraditi približno štirideset reaktorjev. Danes jih imajo le devet. Dodatne kapacitete

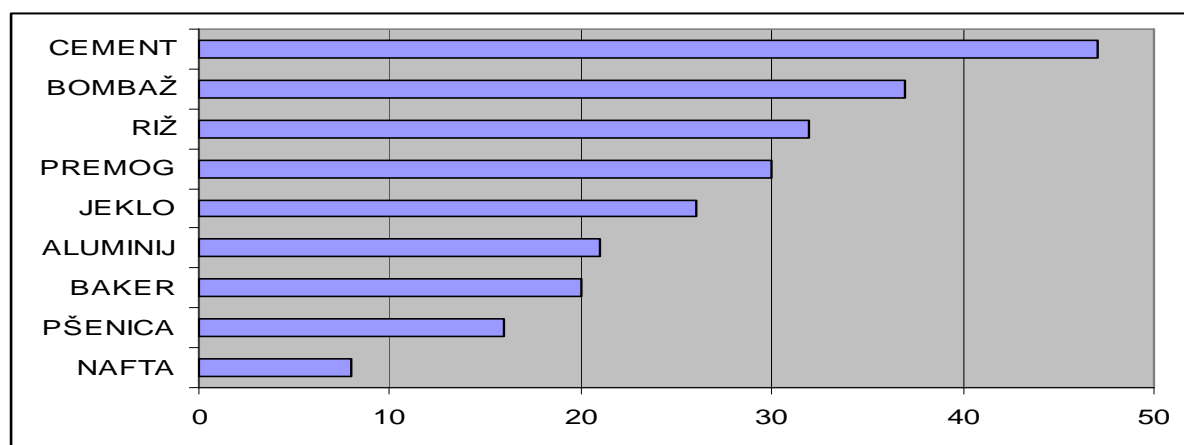
naj bi v polnem obratovanju proizvedle le štiri odstotke celotne kitajske oskrbe z energijo (Asia's future, 2004, str. 61).

Na podlagi analiz U.S. Energy Dep. bo Kitajska do leta 2025 uvažala že 75 odstotkov naftnih derivatov, kar je skoraj dvakrat več kot danes. Njena poraba v deležu svetovne porabe bo znašala 10.6 odstotkov. Analitiki predvidevajo, da se bo stalno povečevanje povpraševanja po nafti, rezultiralo v dvigu cene derivatov. To dejstvo močno skrbi kitajsko vlado, ki se zaveda kako ranljiva lahko postane država s tako velikim deležem uvoza. Z namenom zagotovitve zadostne količine tujih strateških virov, se je vlada odločila podpirati zelo agresivno diplomatsko politiko na področju oskrbe z naftnimi derivati. To je v preteklosti privedlo do številnih mednarodnih nesoglasij in konfliktov.

3.1.3 POVPRASEVANJE PO JEKLU, ŽELEZU IN OSTALIH KOVINAH

Kitajska je zaradi pomanjkanja domačih resursov in slabo razvitih proizvodnih kapacitet posvetila veliko pozornosti iskanju strateških partnerjev tako na območju azijske regije kot tudi bolj oddaljenih kontinentih. V letu 2005 je najmanj deset kitajskih podjetji investiralo v proizvodnjo rudnin na avstralskem kontinentu. Zaradi visoke stopnje rasti Kitajska načrtuje v prihodnjih letih nov, nadaljnji val investicij za zagotovitev zadostnih količin železa, aluminija, bakra, niklja in drugih surovin (glej Sliko 10, na str. 21). Trenutno je drugi največji investitor v avstralska naravna bogastva, takoj za Japonsko. Kitajska podjetja so v letu 2004 kupila za 2.6 milijarde dolarjev bakra, železove rude in niklja, kar je predstavljalo 12 odstotkov celotnega avstralskega izvoza. Kitajsko povpraševanje po surovinah se iz leta v leto večja. Do leta 2010 naj bi Kitajska, po trditvah analitikov, trošila kar 30 odstotkov celotne svetovne porabe aluminija, bakra, železove rude in niklja; za leta 2000 in 1990 je podatek znašal 15 oziroma 7 odstotkov. Kitajska rast je vplivala na velika zvišanja cen surovin. Leta 2004 se je cena železove rude dvignila za 72 odstotkov (Energy Costs are draining Asia, 2005, str. 30).

Slika 10: Kitajski delež v svetovni porabi surovin (v odstotkih)

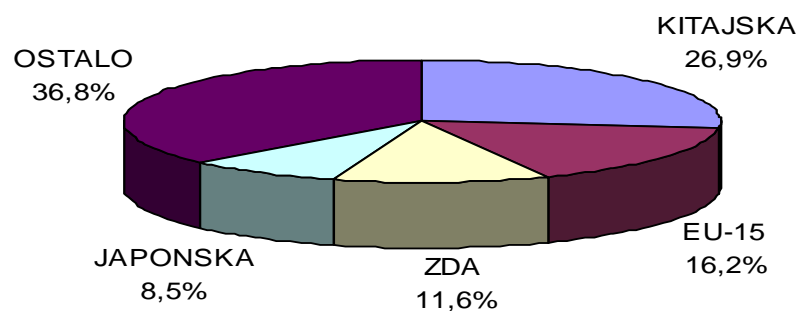

Vir: A New World Economy, 2005, str. 37.

Na podlagi zastavljenega cilja po vzpostavitvi večje energetske varnosti, je do danes Kitajski uspelo na avstralskem kontinentu skleniti tri večje sporazume. Sinosteel Corp. je podpisal pogodbo o skupnem razvoju in izkoriščanju dveh nahajališč železove rude z avstralsko družbo Midwest Corp. Shougang Group, eno izmed vodilnih kitajskih jeklarskih podjetij je avstralski družbi Western Australia' s Mt. Gibson Iron plačalo 120 milijonov dolarjev za polovico rudnika cinka in železove rude. Baosteel Group Corporation, največji proizvajalec jekla na svet, se je na hitro rastočem trgu omenjene panoge strateško povezal s tujimi partnerji, Arcelor (Lux), Nippon Steel (Jap), ThyssenKrupp (Nem). Najbolj tehnološko napredno in produktivno kitajsko podjetje je v letu 2005 sklenilo sporazum z avstralsko mednarodno družbo Rio Tinto, ki bo stabiliziral količino dobavljene železove rude. Strateška diverzifikacija surovinskih virov je Kitajski narekovala nadaljnje iskanje tujih partnerjev. V maju 2005 je China Minmetals Corporation, naznanila vzajemno investicijo s čilenskim proizvajalcem bakra Codelcom. Začetna investicija v rudnike bakra naj bi znašala 550 milijonov dolarjev, v drugi fazi pa bo potrebno investirati še dodatnih 900 milijonov dolarjev. Aprila 2005 je na pobudo Baosteel – a nastal konzorcij treh kitajskih podjetji. Skupaj so investirali 950 milijard dolarjev za prenovo rudnika niklja na Filipinih. Metallurgical Construction Group je novembra 2005 napovedal investicijo v vrednosti 600 milijonov dolarjev v rudnike niklja in kobalta v Papui Novi Gvineji. Velike investicije kitajskih državnih podjetij v surovine kot so nafta, železova ruda, baker in nikelj opozarjajo na velike potrebe kitajskega gospodarstva pri nadaljnji gospodarski rasti (glej slike 11 in 12, na str. 22 in 23).

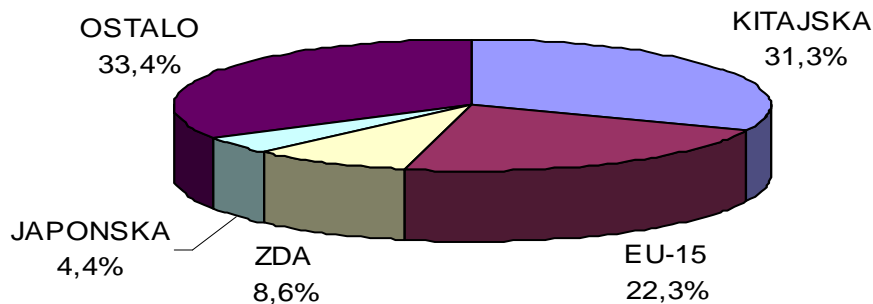
Kljub težnji po zagotovitvi varnosti in zadostni količini surovin, pa je potrebno upoštevati tudi tujo konkurenco, možnost političnih konfliktov s partnerskimi državami Kitajske in potencialne nevarnosti izbruhov novih vojnih žarišč, ki bi povzročala motnje v mednarodnem transportu (Energy Costs are draining Asia, 2005, str. 28).

Slika 11: Delež svetovne porabe jekla po državah

Vir: Der Sprung des Drachen, 5 / 2004, str. 9.

Slika 12: Delež svetovne porabe premoga po državah

Vir: Der Sprung des Drachen, 5 / 2004, str. 9.

3.2. POLITIČNI PRITISKI IN GROŽNJE VELESIL

Leta 2005 je prišlo do nesoglasij med Kitajsko in Japonsko. Japonska je kar v 80 odstotkih odvisna od uvoza fosilnih goriv. V že tako kritičnih odnosih, je bilo predmet spora nahajališče zemeljskega plina, ki leži na podvodnem grebenu Vzhodnega Kitajskega morja. Nahajališče spada v velikem obsegu v teritorialne vode Kitajske. Japonska vlada trdi, da se del podvodnega grebena razteza preko njihovega obalnega pasu, južnega otoka Okinawe. Zato zahtevajo vzajemno raziskovanje in izkoriščanje vira naravnega plina. 26. oktobra 2005, tri tedne pred napovedanimi pogajanjimi med kitajskimi in japonskimi birokrati, je Peking prevzel kontrolo nad celotno naftno platformo. V bližini so namestili več bojnih ladj, ki so varovale platformo pred morebitnim vojaškim konfliktom z Japonsko. V skladu z zakonom o razmejevanju teritorialnih voda, konvencija Združenih narodov določa dopustno mejo dvesto navtičnih milj oddaljenosti od obale. Razdalja med Kitajsko in Japonsko na najširšem delu, pa znaša le 360 navtičnih milj. Japonci pravijo, da bi morala biti meja sredinska črta med obema državama, medtem ko Kitajska trdi, da jim pripada celotni podvodni greben. Konvencija ne ponuja rešitve v navedenem problemu, zato bodo v prihodnosti potrebna nadaljnja diplomatska pogajanja in iskanje rešitve v morebitnih možnostih vzajemnega izkoriščanja vira zemeljskega plina. Vsakršna druga odločitev bi lahko pripeljala do meddržavnega konflikta in uporabe vojaške sile (Gazprom, 2005, str. 73-75).

Kitajska in Japonska konkurirata tudi pri sofinanciranju izgradnje ruskega naftovoda. Sibirski naftovod ima dve možni smeri. Prva naj bi se končala v kitajskem mestu Daqing, druga pa v Rusiji, točneje v Nakhodki. Japonska podpira izgradnjo naftovoda v vrednosti 16 milijard dolarjev. Transportna pot bi ves čas potekala po ruskem ozemlju, s koncem na pacifiški obali

v mestu Nakhodka. Nafto bi nato s tankerji razpošiljali na Japonsko in druge izvozne trge. Peking se zavzema za alternativno možnost. Krajši naftovod bi se zaključil na Kitajskem, v mestu Daqing. Kitajski birokrati so z namenom pridobitve projekta v oktobru 2005, poravnali celo dolgo trajajoči rusko – kitajski spor o poteku državne meje in obljubili za 12 milijard poslovnih investicij v Rusiji. Danes lahko z veliko gotovostjo trdimo, da bo Ruski investicijski partner Japonska, saj Kitajci obsedeni z varnostjo, vztrajajo pri odločitvi o popolni kontroli nad količino nafte in naftovodom. Kitajska rešitev ne bi ponujala ruski vladi nikakršne fleksibilnosti pri prodaji svojih naftnih derivatov preostalim kupcem. Kitajska edina možnost tako ostaja sprejetje naftovoda, z zaključkom na ruskem ozemlju. V primeru realizacije projekta se odpira možnost izgradnje dodatne povezave s Kitajsko, vendar obstaja vprašanje, ali bo lahko Rusija v prihodnosti načrpala in proizvedla dovolj surove nafte (Asia' s future, 2004, str. 62).

Omenimo še neuspešni poskus prevzema Unocal Corporation s strani kitajskega naftnega državnega podjetja CNOOC (China National Offshore Oil Corporation). Unocal je osmo največje ameriško podjetje s sedežem v El Segundu, Kalifornija. Podjetje je bilo zanimivo predvsem zaradi velikih rezerv na območju azijskega kontinenta. V Indoneziji upravljajo z dvanajstimi naftnimi ploščadmi, na Tajskem njihova nahajališča zemeljskega plina predstavljajo kar 30 odstotkov proizvodnje električne energije, v Azerbajdžanu pa je podjetje 10 odstotni lastnik v konzorciju, ki nadzoruje črpanje 4 milijard sodčkov nafte v Kaspijskem Jezeru. 2. Avgusta 2005 je CNOOC umaknil svojo ponudbo, vredno 18.5 milijard dolarjev, za prevzem ameriškega naftnega podjetja. Prevzem je spodletel zaradi političnega nasprotovanja ameriške vlade. Politiki so opozarjali na potencialne težave, ki bi ob sklenitvi pogodbe, lahko ogrozile ameriško energetske varnost. Lahko bi celo povzeli, da je naftna družba CNOOC izgubila možnost prevzema predvsem zaradi številnih težav, ki so se v obdobju proste – globalne trgovine nakopičile ameriški administraciji. Kitajska podcenjena valuta, trgovinski presežek, izguba ameriških delavnih mest in kitajsko nespoštovanje človekovih pravic so močno pripomogli k zavrnitvi ponudbe kitajskega naftnega velikana in sprejetju nižje 17.6 milijarde dolarjev vredne ponudbe, ameriškega tekmeča, Chevrona (On a Fast Boat to China?, 2005, 56-58).

Pogajalski neuspehi v navedenih primerih, pomenijo še dodatno spodbudo kitajski vladi pri nadaljnjem iskanju strateških partnerjev. Kitajska naftna podjetja so sklenila dogovore o vzajemnem odkrivanju in izkoriščanju naftnih virov z Azerbajdžanom, Kanado, Indonezijo, Iranom, Irakom, Kazahstanom, Venezuelo, Nigerijo, Papuo Novo Gvinejo in Sudanom. Trenutno predstavljajo sklenjeni dogovori 10 odstotkov celotnega uvoza. Na podlagi reakcij ameriške vladne politike, v primeru Unocal nasproti CNOOC, danes Kitajska podpisuje bilateralne sporazume z državami, ki se soočajo z ameriški ali celo mednarodnimi sankcijami. To so Sudan, Myanmar in Iran, z avtokratičnimi vladnimi sistemi, v katerih pogosto prihaja do kršenja temeljnih človekovih pravic. V zameno za nafto in zemeljski plin Kitajska ponuja orožje in svojo vojaško tehnologijo državam, ki so z omejeno prosto trgovino

postale še bolj atraktivne za bilateralno trgovanje. Z omenjenimi dogovori in diverzifikacijo virov si skuša Kitajska zagotoviti večjo energetska varnost (Xu, 2002, str. 88–95).

Pot do zagotovitve zadostne količine strateških virov bo vse prej kot lahka. Vse večji razkorak med povpraševanjem po virih in ponudbo surovin postavlja kitajsko vlado pred težko nalogo. Da bi si Kitajska resnično zagotovila energijsko varnost, bodo potrebne milijardne investicije in veliko sreče pri odkrivanju novih nahajališč doma in po svetu. Z namenom premostitve trenutnih potreb bo morala Kitajska še naprej iskati nova zavezništva v tujini in ščititi svojo domačo proizvodnjo. Iskanje tujih partnerjev v Centralni Aziji, Rusiji in na Bližnjem Vzhodu prinaša nove politične in verske negotovosti. Dolgoletna tradicionalna zavezništva Kitajske z Iranom in Pakistanom bi utegnila izzvati morebitni konflikt z ZDA, ki uresničujejo svoje interese predvsem z vojaško silo. Trditev potrjujeta predvsem vojni v Afganistanu in Iraku ter nedavne ameriške grožnje Iranu. Kako bo Kitajski uspelo preprečiti širjenje ameriškega vpliva, bo tako v veliki meri vplivalo na nadaljnji gospodarski razvoj vzhajajoče velesile Kitajske.

4. DEGRADACIJA NARAVNEGA OKOLJA

Desetletja visoke neregulirane gospodarske rasti Kitajske so zahtevala močno opustošenje in razdejanje narave. Omenjeno problematiko ekonomisti ponavadi radi zapostavljajo, saj so mnenja, da je primarnega pomena predvsem konstantna rast, ki na dolgi rok omogoči večjo konkurenčnost gospodarstva, boljše socialne razmere in politično stabilnost. Kitajska je omenjeni problem potiskala v ozadje skozi obdobje celotne vladavine komunistične partije. Danes se nekoč veliko cesarstvo številnih naravnih danosti, le težka postavlja po robu ekološkim nevarnostim. Kljub sprejetim smernicam in uredbam vlade o povečani zaščiti okolja, večina Kitajske danes še vedno čuti posledice preteklih desetletij, ko je bila dežela podvržena planskemu sistemu, v katerem je razvoj temeljil na brezkompromisnem izvajanju petletk. Uspeh velike gospodarske ekspanzije je bil dosežen na podlagi vsesplošnega izkoriščanja naravnih virov. Strokovnjaki ocenjujejo stroške onesnaženosti in degradacije v obsegu med 8 in 12 odstotki letnega BDP. Onesnaženost in pomanjkanje naravnih virov so v zadnjih letnih postali glavni povod za socialne nemire, množične migracije in zdravstvene probleme na območju celotne dežele (Economy, 2004, str. 25-26).

4.1. ONESNAŽENOST ZRAKA

Kitajska, kljub pomanjkanju domačih virov in visokim cenam surovin na mednarodnih trgih, v boju za nadaljnjo gospodarsko uveljavitev troši vedno večje količine naftnih derivatov, premoga in zemeljskega plina. Po izračunih Svetovne banke se sedem najbolj onesnaženih mest izmed desetih nahaja na Kitajskem. Stroški, ki se pojavljajo v zvezi z degradacijo narave in zdravstvenimi problemi pa so ocenjeni na več kot 54 milijard dolarjev

letno. Danes Kitajska potroši 9,8 odstotkov svetovne energije. Za leto 2025 projekcije napovedujejo dvig porabe na 14,2 odstotka. Večina termoelektrarn proizvaja energijo na podlagi premoga z visoko osebno žvepla. Kitajska razpolaga z deset tisoč rudniki premoga, ki so slabo tehnično in varnostno opremljeni. Kljub temu je država še vedno naklonjena uporabi premoga, saj s tem omogoča nižje stroške pridobivanja energije in večjo zaposlenost prebivalstva v odročnih krajih. Kitajski premog se je v zadnjih treh letih podražil za 29 odstotkov, medtem ko se je cena premoga na svetovnih trgih povzpela za 79 odstotkov. Stroški generiranja elektrike, ki temeljijo na uporabi premoga tako predstavljajo le majhen del v primerjavi z uporabo alternativnih energetskih virov. V Mongoliji je strošek pridobljene vetrne energije 6 centov na kWh, kar je skoraj dvakratna cena energije, pridobljene na podlagi premoga (A Big, Dirty Growth Engine, 2005, str. 96-98).

Uporaba premoga povzroča nastanek 70 - ih odstotkov škodljivih emisij v obliki dima in prahu ter 90 - ih odstotkov žveplovega dioksida. V obdobju izvajanja ekonomskih reform se je uporaba premoga podvojila iz 600 milijonov na 1,2 milijardi metričnih ton, kar Kitajsko postavlja na prvo mesto med porabnicami premoga. Viri škodljivih emisij so težko določljivi. Težavni so predvsem neučinkoviti, zastareli proizvodni obrati in enostavne peči, ki se z namenom ogrevanja uporabljajo v pretežnem delu kitajskih gospodinjstev. Največji izziv v prihodnosti bo vladajoči partiji predstavljalo izboljšanje kakovosti zraka. Strokovnjaki napovedujejo velik porast v transportnem sektorju. Trenutno imajo prebivalci Kitajske 13 vozil na 1000 prebivalcev, kar je v primerjavi s svetovnim povprečjem 114 vozil na 1000 prebivalcev, trenutno na zelo nizkem nivoju. Letna stopnja rasti transportnih sredstev znaša 13 odstotkov, v večjih mestih 20 odstotkov (China Statistical Yearbook, 2002, str. 550-552).

Večja mesta kot so Peking, Guangzhou in Shanghai se soočajo s hudimi prometnimi zastoji. Če bi se uresničila pričakovanja nekaterih analitikov o nadaljnji visoki gospodarski rasti Kitajske, bi lahko do leta 2050, vsak drugi Kitajec posedoval svoje vozilo. Trg bi omogočal prodajo 700 milijonov vozil, kar je ekvivalentno današnjemu številu vozil po svetu. Avtomobili domače proizvodnje predstavljajo največjo grožnjo kvaliteti ozračja, saj izločajo 10 – 20 krat več ogljikovega monoksida, dušikovega oksida in ogljikovega vodika, kot ameriški in japonski modeli (Economy, 2004, str.71 - 75).

4.2. KRČENJE GOZDNIH POVRŠIN

Kitajska se uvršča med države z majhnim gozdnim bogastvom. Sredi devetdesetih let je bilo po poročanju 140 – ih okrajnih gozdnih izpostav stanje gozdnih bogastev sledeče; v 25 – ih izpostavah so bila gozdna bogastva popolnoma izčrpana, v 61 – ih izsekavanje drevja ni omogočalo obnovljivega razvoja naravnih virov. Visoko produktivni gozdarji so postali lokalni heroji, saj so z naglim izsekavanjem omogočali pokrivanje potreb, ki jih je narekoval rastoči domači in svetovni trg. Visoko povpraševanje po pohištvenih izdelkih in papirju ter posledično večjih panožnih donosih, je v zadnjem desetletju pripeljalo do povečanja

ilegalnega izsekavanja gozdov. V deželi, ki je skozi svojo zgodovino nenehno trošila gozdna bogastva z namenom ustvarjanja rodovitne zemlje in pridobivanja surovine, danes odstotek gozdov, ki pokrivajo zemeljsko površje na Kitajskem znaša le 16,5 odstotka celotne površine. V ZDA gozd pokriva 24,7 odstotka države, medtem ko je svetovno povprečje 27 odstotkov (SEPA, 2005). Poročila posameznih provinc opozarjajo na drastičen upad gozdnih površin. Sichuan, ki je v preteklosti veljal za najbolj pogozdeno kitajsko provinco, je zabeležil upad z 28 –ih na 8 odstotkov prvotne poraščenosti. Na območju zgornjega toka reke Yangze je poraščenost z gozdom upadla iz 30 – 40 na 10 odstotkov. V provincah Qinghai, Xinjiang, Shanghai, Ningxia, Tianjin, Jiangsu in Gansu pa je pokritost z gozdom padla pod 4 odstotke (China Human Development Report, 2002).

4.3. ŠIRITEV PUŠČAVSKIH OBMOČIJ

Puščave danes pokrivajo eno četrtno kitajskega ozemlja. Zaradi spremembe klimatskih razmer, krčenja gozdov in rodovitnih površin se nerodovito območje nenehno širi. Kljub številnim poskusom ponovnega pogozdovanja je kitajska vlada na tem področju delovala neuspešno. V poznih devetdesetih letih je bilo povprečno število puščavskih viharjev, ki so med letom pustošili po severnem delu dežele, petintrideset. Pred petnajstimi leti jih je bilo v povprečju le dvaindvajset. Peking je danes večkrat prekrit s puščavskim peskom, ki zmanjšuje vidljivost, upočasnjuje promet in onemogoča zračni transport. Občasno so zaradi sedimentacije blokirane tudi avtoceste in železniški promet. Prestolnico je pomladi leta 2000 prekrilo 11 peščenih viharjev. V aprilu 2001 je bil vihar tako močan, da je poleg celotne vzhodne Azije, dosegel tudi Kanado in ZDA. Izsekavanje dreves, izgube travnatih površin in onesnaženje neposredno ogrožajo in vplivajo na spremembe kitajskega, kot tudi celotnega ekosistema. Vodstvo je danes pred težko nalogo, saj se bo moralo spopasti s problemi, ki so se nakopičili v zadnjih petdesetih letih divje industrializacije. V letu 1998 je narava opozorila na svojo pomembnost in veličino (Economy, 2004, str. 64-67).

4.4. ONESNAŽENOST REČNEGA SISTEMA

Oskrba z vodo v večini kitajskih regij, danes predstavlja velik socialni, ekonomski in politični izziv. Po definiciji Svetovne banke, se države z manj kot 2000 kubičnimi metri vode na prebivalca uvrščajo med države s problemom pomanjkanja vode. Kitajsko povprečje nacionalne oskrbe z vodo znaša 2500 kubičnih metrov na prebivalca, kar je trenutno ne uvršča v omenjeno skupino. Vendar ti podatki ne zajemajo morebitnega nesorazmernega dostopa do vodnih virov. Kitajska porazdelitev je neenaka, z večjo preskrbo na jugu države. Povprečno pade devetkrat več padavin na jugovzhodnem delu države (1800 mm), kot na severozahodnem (200 mm). 45 odstotkov ozemlja Kitajske zabeleži vsakoletni upad padavin. Uradniki v Shanghaiu, Guangzhou in Taiyuanu so postavili oskrbo z vodo, kot primarno okoliško skrb. Ministrstvo za upravljanje in nadzor vodnih virov napoveduje krizo, ki bo leta

2030 nastopila zaradi pomanjkanja vode. Že danes približno 60 milijonov ljudi le stežka zadosti svojim dnevnim potrebam po vodi, desetkrat toliko pa jih pije vodo, ki je onesnažena z živalskimi ali človeškimi odpadki (China Development Report 2002, str. 24).

Hitra gospodarska rast je znatno povečala zahteve po vodi v kmetijskem in industrijskem sektorju. Potrebe vsakoletno narastejo za 10,1 odstotek v mestih in 5,4 odstotka v industrijskih dejavnostih. V nekaterih najbolj dinamičnih regijah je odstotek porabe še nekoliko večji. Med leti 1990 in 2000 se je v Shanghaiju dnevna poraba vode na osebo povečala za več kot 25 odstotkov. Struga reke Huang He je bila leta 1999, kar 42 dni na nekaterih mestih povsem brez vode. To je povsem okrnilo ladijski promet in trgovanje z notranjostjo dežele. Jezera, ki jih polni rečni sistem Huang He, posledično izginjajo zaradi spremembe klimatskih razmer in pretiranega izkoriščanja. Nižji nivo vode neposredno ogroža kmetijstvo in industrijo ter zmanjšuje kapacitete pridobivanja hidro energije. Tudi reki Huai in Hai, veljata za posebej ranljivi, saj je višina podtalnice padla na vsega 50 metrov vode. Na tradicionalno bogatih področjih reke Yangtze, kar 59 mest trpi za nezadostno količino vode. Morda najbolj osupljiv, pa je podatek, da le 6 od 27 – ih največjih kitajskih mest razpolaga z vodo, ki ustreza državnim standardom.

Zaradi neučinkovitih čistilnih naprav in slabega nadzora državne administracije nad odplakami in emisijami plinov, pada kisel dež na tretjini kitajskega ozemlja. Sedemdeset odstotkov vseh jezer in rek je močno onesnaženih, saj več kot 80 odstotkov odpadnih voda teče neposredno v kitajski rečni sistem. Vse večje kitajske energetske potrebe, ki se odražajo v povečani onesnaženosti predstavljajo resno grožnjo blagostanju prebivalstva in nadaljnjemu gospodarskemu razvoju. Kitajska je v zadnjih petih letih namenila za okoljevarstvene projekte več kot 85 milijard dolarjev. Do leta 2010 nameravajo oblasti nameniti še dodatnih 380 milijard dolarjev za čistejše okolje, kar predstavlja štiri odstotke BDP. Vendar ti izdatki ne nadomestijo stroškov onesnaženja, ki ga proizvede država pri več kot devet odstotni letni rasti gospodarstva. Problemi se kopičijo predvsem zaradi neučinkovite uporabe elektrike, nafte in premoga. Kitajska porabi petkrat več energije kot ZDA za proizvodnjo primerljivega dolarja v BDP in skoraj dvanajstkrat več v primerjavi z Japonsko. Zaskrbljujoč je tudi podatek, da država namesto večje učinkovitosti dosega ravno nasprotno, vse manjšo učinkovitost. Kljub napredku, ki ga je bilo moč zaznati na področju učinkovitejše porabe energije v preteklih dveh desetletjih, Kitajska poraba energije danes raste hitreje kot njen BDP (Economy, 2004, str. 67-71).

4.5. NALEZLJIVE BOLEZNI

Najbolj zastrašujoče posledice degradacije narave kitajskim državljanom danes predstavljajo novo nastala bolezenska obolenja. Na podlagi poročil lokalnih oblasti je moč ugotoviti visoko stopnjo povezanosti med onesnaženostjo in bolezenskimi simptomi. Z okužbo SARS – a (Severe Acute Respiratory Syndrome) oziroma atipične plućnjice je leta 2003 na Kitajskem

zbolelo 305 ljudi, 5 pa jih je umrlo. Prve primere atipične pljučnice so zabeležili v Vietnamu, Hongkongu in južno kitajski pokrajini Guandong. V bolnišnici v Hanoju, kjer so zdravili prvi primer tovrstnega obolenja, je zbolelo 20 članov bolnišničnega osebja. Do izbruha epidemije je prišlo tudi v bolnišnici v Hongkongu, kjer je zbolelo več kot 23 oseb. Iz kitajske province Guandong se je virus hitro razširil še v 30 drugih držav, vendar jih je prizadel huje le 6. Način prenosa je bil identičen. Obolela oseba je s prihodom v bolnišnico okužila osebje in druge bolnike. Ti so pozneje okužili še svoje najbližje. Širjenje epidemije je bilo s pomočjo WHO (World Health Organization), na Kitajskem uspešno omejeno v manj kot štirih mesecih. Hitro in uspešno posredovanje je zaustavilo morebitni nadaljnji katastrofalni razvoj in opozorilo vlado na pomanjkljivo pripravljenost v zdravstvenem sektorju ter visoko onesnaženost zraka v velikih mestnih središčih. Slabe življenjske razmere in visoka koncentracija vsebnosti škodljivih snovi v zraku, so predstavljala glavni vzrok za izvor smrtonosneg virusa (SARS, 2005).

Julija 2000 je časnik »Chinese Preventive Medicine Journal« objavil poročilo, v katerem so raziskave pokazale, da pitna voda na področju bogate regije Zhejiang vsebuje mikrocistin. Osebnost strupene snovi spodbuja razvoj rakastih črevesnih obolenj. Za prebivalce, ki niso imeli dostopa do čiste pitne vode, je bila verjetnost nastopa smrti zaradi rakastih tvorb 5 do 8 krat večja. Omenjeni problem predstavlja le enega izmed mnogih. Kitajska vlada si močno prizadeva omejiti in prepovedati poročanje medijev o podobnih katastrofalnih dogodkih. Kljub prepovedim, nekaterim organizacijam vseeno uspeva poročati in osveščati prebivalstvo o morebitnih nevarnostih. Na območju Baiyangdiana, ki leži 100 kilometrov južno od Pekinga, je voda postala tako onesnažena, da so v sredini devetdesetih let, stopnje obolelosti za rakom na jetrih v regiji dosegale trikratni nivo, regij s čisto pitno vodo (Wetlands running dry in China, 2001, str. 10). V primestnih območjih Pekinga so pridelovalci riža v svojih pridelkih zasledili visoko osebno živega srebra. Rudniki cinka, v južnem delu države so onesnažili pitno vodo in preko namakalnih sistemov zastrupili pridelke s kadijem. To je povzročalo slabovidnost, ledvična obolenja in nepravilnosti v razvoju kosti. (Global Environmental Situation Depends on China, 2002).

Nadaljnje izvajanje gospodarskih reform, bo kitajski vladi prineslo nove socialne in ekološke izzive. Za uspešno premostitev naravovarstvene problematike bo v prihodnosti potreben skrben nadzor nad negativnimi posledicami brezglave industrializacije. Zapostavljanje in izkoriščanje naravnih bogastev je sprožilo tokove migracij iz podeželja v mesto. Odpiranje novih industrijskih obratov in skokoviti porast transportnih sredstev je neposredno vplivalo na kvaliteto življenja. Ekonomski stroški pretekle degradacije narave, se danes ne odražajo več le v odstotku kitajskega bruto domačega proizvoda, temveč tudi v izgubi delovnih dni, zapiranjih tovarn in krhki socialni stabilnosti. Prihodnost bo tako v veliki meri odvisna od sprejetih ukrepov kitajske vlade, ki si v upanju po bleščeči prihodnosti, ne bo smela dovoliti nadaljnjih spodrseljavev na naravovarstvenem in socialnem področju.

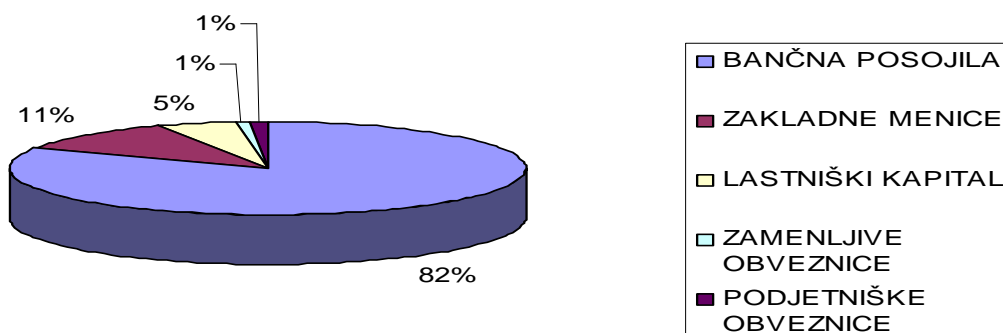
5. NERAZVITOST FINANČNEGA SEKTORJA

Slaba politika vodenja velikih državnih podjetji v obdobju transformacije kitajskega gospodarstva, danes onemogoča hiter in brezskrben razvoj finančnih institucij. Zaradi obsežnega deleža slabih kreditov, kitajske banke morda predstavljajo največjo grožnjo nadaljnemu gospodarskemu razcvetu. Financiranje nedonosnih podjetji, je v preteklosti zagotavljalo predvsem nizko stopnjo brezposelnosti in s tem preprečevalo socialne nemire. Medijska propaganda o visoki stopnji rasti kitajskega gospodarstva redko omenja velikanske količine denarja, ki se potrošijo za ohranjanje ekspanzivnega cikla. Kitajska porabi od 5 do 7 dolarjev investicij za proizveden dolar BDP – ja. V razvitih regijah sveta sta za primerljivo rast BDP - ja potrebna manj kot 2 dolarja.

5.1. TEŽAVE BANČNEGA SEKTORJA

Znotraj kitajskega bančnega sistema znašajo prihranki prebivalstva več kot 3 milijarde dolarjev. Varčevalci prejemajo minimalne obresti predvsem zaradi slabih kapitalskih kontrol in nerazvitega kapitalskega trga, ki onemogoča druge oblike varčevanja. Štiri največje kitajske banke, Bank of China, China Construction Bank, Industrial and Commercial Bank of China in Agricultural Bank of China skupaj odobri 57 odstotkov vseh podjetniških posojil. Slabo dodeljena bančna posojila so postavila nadaljnjo gospodarsko rast pod vprašaj (glej Sliko 13, na str. 30). Vlada je z namenom oživitve štirih največjih državnih bank in preostalih lokalnih finančnih institucij, izdelala načrt odprodaje manjšinskih deležev tujim investitorjem. Zamisel temelji predvsem na izmenjavi strokovnega znanja, novih finančnih produktih in vnosu svežega kapitala. Trenutni maksimalni delež tujih lastnikov v lastniški strukturi bank je omejen na 25 odstotkov, medtem ko lahko posamezni investitor pridobi največ 20 odstotkov (The Great Bank Overhaul, 2005, str. 64-65).

Slika 13: Viri financiranja kitajskih državnih podjetij in vladnih projektov

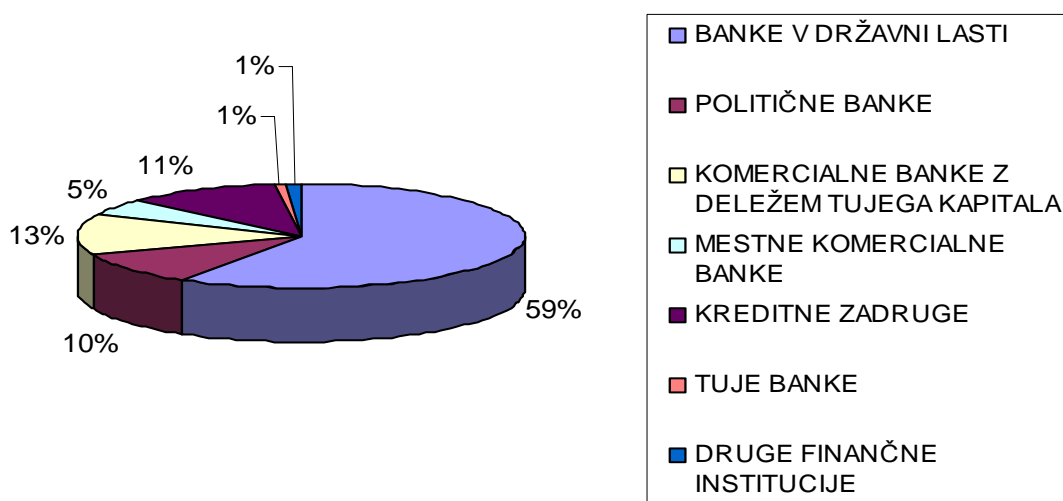

Vir: The Great Bank Overhaul, 2005, str. 65.

Kitajski bančni sektor sestavljajo štirje tipi bančnih institucij (Deutsche Bank Research, 2004):

- banke v državni lasti se delijo na državne komercialne banke (Agricultural Bank of China, Bank of China, China Construction Bank, Industrial & Commercial Bank) in politične banke (Agricultural Development Bank of China, China Development Bank, Export – Import Bank of China)
- komercialne banke, se delijo na komercialne banke z deležem tujega kapitala v lastniški strukturi (Bank of Communications, Shanghai Pudong Development Bank, Shenzhen Development Bank) in mestne komercialne banke
- kreditne zadruge
- tuje banke (glej Sliko 14, na str. 31)

Slika 14: Tržni delež kitajskih bančnih institucij

Vir: Deutsche Bank Research, 2004.

Na hongkonški borzi je največ pozornosti v letu 2005, pritegnila javna ponudba vrednostnih papirjev (IPO) China Construction Bank. Banka s tržno kapitalizacijo 66 milijard dolarjev je tujim investitorjem na trgu ponudila 12 odstotni delež v celotni lastniški strukturi. Dodatne 4 milijarde dolarjev so bile zbrane na podlagi predhodne prodaje deležev dvema strateškima partnerjema. 9 odstotkov je bilo prodano Bank of America in 5,1 odstotka singapurski investicijski družbi Tamasek. Bank of China, druga največja državna banka, katere 16,6 odstotni delež pripada tujim investitorjem, načrtuje zbrati dodatnih 5 milijard dolarjev z uvrstitvijo delnic v borzno kotacijo v letu 2006. Poleg omenjenih tujih partnerjev so v kitajski bančni sektor v preteklosti investirale tudi druge, tuje finančne institucije. Najpomembnejše

med njimi so Citigroup, HSBC Securities, Goldman Sachs in American Express (A great big banking gamble, 2005, str. 77).

Tabela 2: Deleži tujih bank v lastniški strukturi kitajskih bank

KITAJSKE BANKE	TUJE BANKE (ODSTOTEK V LASTNIŠTVU)	OBJAVA NAKUPA
Bank of Shanghai	HSBC 8,0 %	DEC. 2001
Shanghai Pudong Development Bank	Citigroup 4,6 %	DEC. 2003
Fujian Asia Bank	HSBC 50,0 %	DEC. 2003
Industrial Bank	Hang Seng 16,0 %	DEC. 2004
Bank of Communications	HSBC 19,9 %	JUNE 2004
Xian City Comm. Bank	Scotia Bank 12,4 %	OCT. 2004
Jinan City Comm. Bank	Bank of Australia 11,0 %	NOV. 2004
Shenzhen Development Bank	Newbridge Capital 17,9 %	DEC. 2004
Minsheng Bank	Tamasek 4,6 %	JAN. 2005
Hangzhou City Comm. Bank	Bank of Australia 19,9 %	APR. 2005
China Construction Bank	Bank of America 9,0 % Tamasek 5,1 %	JUNE 2005
Bank of China	RBS 5,0 % UBS 1,6 % Temasek 10,0 %	AUG. 2005
Ind. & Comm. Bank of China	Goldman Sachs Allianz, Amer. Express 10,0 %	AUG. 2005
Nanjing City Comm. Bank	BNP Paribas 19,2 %	OCT. 2005
Hua Xia Bank	Deutsche Bank 9,9 % Sal. Oppenheim Jr. 4,1 %	OCT. 2005

Vir: Betting on China' s Banks, 2005, str. 26.

5.1.1. SLABA POSOJILA

Kitajska gospodarska ekspanzija je v zadnjih štirih letih, omogočila 16 odstotno letno rast posojil in 18 odstotno letno rast depozitov. Gospodinjstva so lahko pridobila posojila šele po letu 1997. V osmih letih so se povečala za 123 krat in danes znašajo več kot 250 milijard dolarjev. Še vedno prevladujejo posojila podjetjem, vse več pa je moč zaslediti novih oblik posojil. Hipotekarna posojila, posojila za nakup avtomobila in izobraževanje predstavljajo 11 odstotkov v skupnih 26 – ih odstotkih novih oblik posojil.

Visoka dohodkovna rast bančnih institucij je močno zvišala njihovo dobičkonosnost. V letu 2004, je 13 največjih kitajskih bank ustvarilo 11 milijard dolarjev neto dobička. Kazalec ROE (return on assets) je po izračunih mednarodne agencije Fitch, ki ocenjuje kreditno sposobnost, znašal skoraj 11 odstotkov. Več kot polovico dobička je generirala China Construction Bank, ki tudi za leto 2005 pričakuje 5,2 milijardi dobička. Nadpovprečno uspešnost so dosegli predvsem z agresivnim in tržno orientiranim managementom, hipotekarnim bančništvom in velikim tržnim deležem na področju plačevanja s kreditnimi karticami. China Banking Regulatory Commission (v nadaljevanju CBRC) je v sredini leta 2005 objavil novico o znižanju slabih posojil kitajskega bančnega sistema na 8,8 odstotkov bančne aktive, kar je za polovico manj v primerjavi s koncem leta 2003.

V nasprotju s kitajskimi vladnimi organizacijami in CBRC, neodvisne institucije ocenjujejo višino slabih dolgov med 20 in 25 odstotki bančnih aktiv. Po objavi podatkov CBRC o višini slabih posojil, so v javnost prišle informacije o zmotnem in zavajajočem informiranju javnosti. CBRC je v oktobru 2005 opravil pregled enajstih bank in ugotovil, da večina bank namensko zanemarja predpise in odredbe ter neuspešno nadzoruje svoje komitente. Prav tako višina slabih posojil ni natančno razkrita. Slabo interno računovodstvo pomeni, da tudi banke same niso prepričane o realni višini slabih posojil. Kitajske banke so v letih 2003 in 2004 množično izdajala posojila železarski, avtomobilski in predelovalni industriji. Velik del teh posojil bo postal kritičen, saj je kitajska vlada z začetkom leta 2005 začela zasledovati cilj postopnega ohlajanja gospodarstva. Poleg tega aktive kitajskih bank vsebujejo veliko posojil, pri katerih so se razmere komitentov v zadnjem času močno poslabšale (A great big banking gamble, 2005, str. 78).

Vseeno je kitajska vlada v zadnjih letih pokazala velik interes za vzpostavitev zdravega bančno – finančnega sistema. Leta 2003 je kitajska centralna banka vložila 22,5 mrd dolarjev svežega kapitala v Bank of China in China Construction Bank. Banki sta potrebovali pomoč zaradi naraščajočega portfelja slabih posojil, ki so bila namenjena velikim državnim podjetjem in regijskim razvojnim projektom. Problem slabih posojil bo moč odpraviti le v primeru nadaljnje rasti gospodarstva in strogega nadzora regulatorjev. Agenciji za sanacijo bank je zaradi slabo ravitega kapitalskega trga in pomankanja izkušenega kadra, do danes uspelo prodati le majhen del prenešenih posojil. To predstavlja potencialno nevarnost, saj časovni faktor vpliva na zmanjševanje vrednosti sredstev. Proces zavirajo tudi banke, ki z odlašanjem prenosa slabih posojil na agencijo za sanacijo bank, realizirajo le delno povračilo sredstev, preostanek pa predstavlja izgubo v kapitalu banke.

Medtem ko regulatorne institucije pospešujejo reformo bančnega sistema in sanirajo stara slaba posojila, se kitajsko gospodarstvo sooča z novimi težavami. V bančno – finančnem sektorju se kopičijo nova slaba posojila. V primeru nadaljnjega pospeševanja tveganih naložb ali upočasnitve gospodarske rasti, bi bil finančni zlom bank neizogiben. Manjše bančne institucije so bolj podvržene morebitnim šokom v primerjavi z velikimi državnimi bankami, saj razpolagajo z manjšo količino znanja in kapitala. Poleg tega regulatorji ne uspejo

posvečati zadostne pozornosti manjšim bančnim ustanovam. Če bodo banke nadaljevale z generiranjem slabih posojil, bi lahko varčevalci postopno izgubili zaupanje in začeli dvigovati svoje prihranke. V preteklosti so imeli kitajski varčevalci, poleg osnovnih finančnih produktov le majhne možnosti alternativnih naložb. Danes se na podlagi obvez, ki jih je kitajska vlada sprejela z vstopom v Svetovno trgovinsko organizacijo, odpirajo nove možnosti vlaganj. S postopno sprostitev obrestnih mer in prihodom tujih bank se bodo pojavile nove bančne in nebančne finančne institucije ter produkti ki bodo gopodinjstvom ponudili možnost alternativnega varčevanja (World Economic Forum, Asia Roundtable 2005).

Kitajski regulatorji se bodo morali soočiti z nasprotovanjem interesov na različnih področjih. Mestne in pokrajinske oblasti se zanašajo na podporo bančnih institucij pri financiranju lokalnih podjetij. Uprave podjetij se bojijo izgube moči, saj zaradi poostrelega nadzora, banke ne bodo mogle več odobravati kreditov brez bonitetne ocene komitenta in revizije poslovanja. Poleg omenjenega veliko težavo predstavljajo tudi tisoči zaposlenih, ki bi ob prenehanju financiranja nizko produktivnih panog, izgubili zaposlitev in prenehali verjeti v obljube o svetlejši prihodnosti. Regulatorji morajo tako izboljšati predvsem sistem ocenjevanja svojih komitentov, vodenje bančnih institucij in zmanjšati vladni vpliv nad posojili (Chinese Financial System, 2006).

5.1.2. CBRC (China Banking Regulatory Commission)

Leta 2003 je Kitajska centralna banka (People's bank of China) ustanovila pomožno regulatorno ustanovo CBRC, z namenom boljšega nadzora kitajskih finančnih institucij. V preteklosti je sistem vračanja posojil dopuščal neplačevanje obveznosti za dobo do treh let, brez zaračunavanja zamudnih obresti. Sedaj pa so v veljavi mednarodna pravila, ki dopuščajo 90 dnevni odlog plačila z zaračunavanjem zamudnih obresti. Spremenila se je tudi politika oblikovanja marž na bančna posojila, ki je v preteklosti znašala 1 odstotek, ne glede na stopnjo tveganja. To so nadomestili s pet tirnim sistemom vrednotenja, ki na podlagi tveganosti posojila določa odstotek obrestne marže. Oktobra 2004 je kitajska centralna banka sprejela tudi odlok o možnosti zaračunavanja višje obrestne mere bolj tveganim komitentom. Spremenjen pristop tako znižuje tveganost poslovanja bank in hkrati komitentom z nižjo kreditno sposobnostjo omogoča pridobitev pridobitev sredstev.

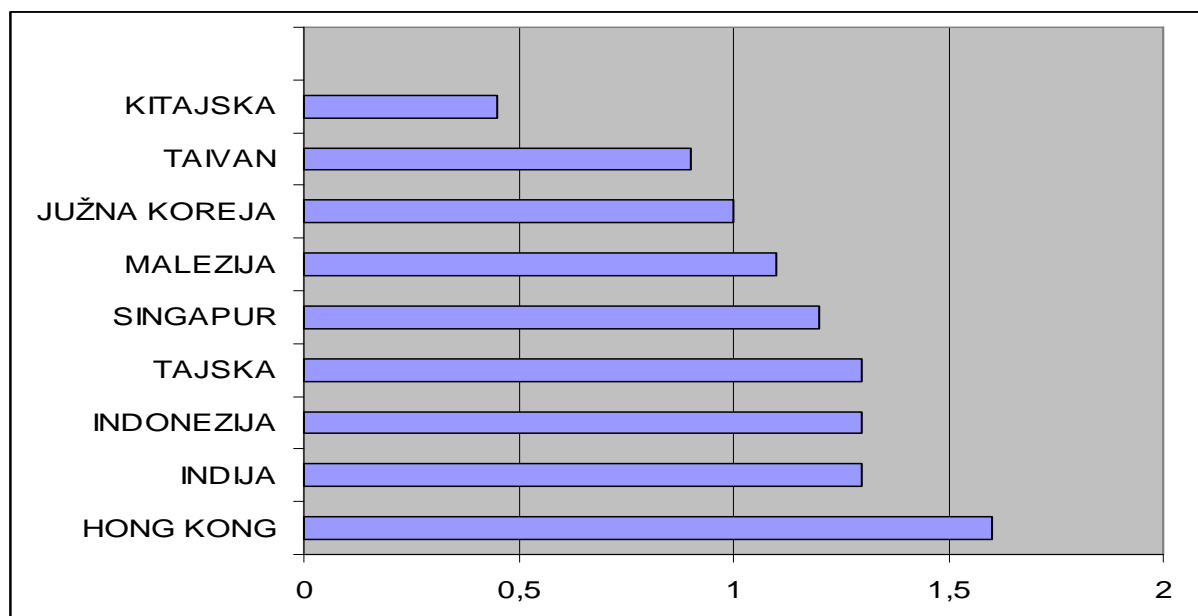
Vendar pa v praksi sistem še ne deluje v skladu s pričakovanji. CBRC se še naprej trudi preprečevati odobravanje posojil komitentom s slabo boniteto ter s tem zagotoviti kapital za nemoteno delovanje bank. Proti bankam, ki do leta 2007 ne bodo izpolnjevale pogojev o 8 odstotni kapitalski ustreznosti (Basel I), bodo uvedene sankcije, vključno z odstavitvijo uprave finančne institucije. Veliko vrzel CBRC – ja predstavlja tudi maloštevilčno in slabo izobraženo osebje. Zaposlenih je nekaj manj kot 20.000 uradnikov. Predsednik Han Mingzhi, nekdanji vodilni mož Bank of China, priznava pomankanje osebja z znanjem s področja bančništva in mikroekonomije. To predstavlja težave, ki bi posledično lahko podaljšale čas vpeljave transparentnejšega vodenja bančnih institucij in bolj kapitalistično usmerjene tržne

kulture, s pomočjo katere bi banke dosegale višjo dobičkonosnost (Betting on China' s Banks, 2005, str. 24–26).

5.1.3. DOBIČKONOSNOST

Za uradnimi številkami o uspešnosti poslovanja kitajskih bank se skriva skromna dobičkonosnost. Povprečna neto obrestna marža znaša 2,36 odstotka letno, je veliko višja v primerjavi z maržo na razvitih bančnih trgih, ki se giblje med 1.5 in 2 odstotka. Analitiki mednarodne bonitetne agencije Fitch dokazujejo, da kitajske banke potrebujejo višje marže za pokrivanje tveganj, ki se pojavljajo v hitro rastočih ekonomijah. Primerljive indonezijske banke, imajo 5 odstotne neto obrestne marže, medtem ko indijske finančne ustanove odlikuje marža v višini 3, 45 odstotka. Kitajske banke so preveč odvisne od obrestnih prihodkov iz posojil. Stabilnejši neobrestni dohodek iz naslova provizij in poslovanja s kreditnimi karticami znaša le 13 odstotkov celotnih dohodkov bank, kar je polovica vrednosti indijskih in tretjino vrednosti tajskih bančnih ustanov. Pomemben podatek predstavljajo tudi nizki stroški kitajskih bank, ki znašajo le 45 odstotkov celotnega bančnega dohodka. To dosegajo predvsem z nizkim vlaganjem v izobraževanje kadra in informacijsko tehnologijo. Če povzamemo vse omenjene faktorje in analiziramo kazalnik ROA (return on assets), ki je za kitajski bančni sistem v letu 2004 znašal 0,5 odstotka (glej Sliko 15, na str. 35), vidimo da Kitajska zaostaja za konkurenčnimi azijskimi gospodarstvi.

Slika 15: Kazalec ROA v azijskih bankah (v odstotkih)

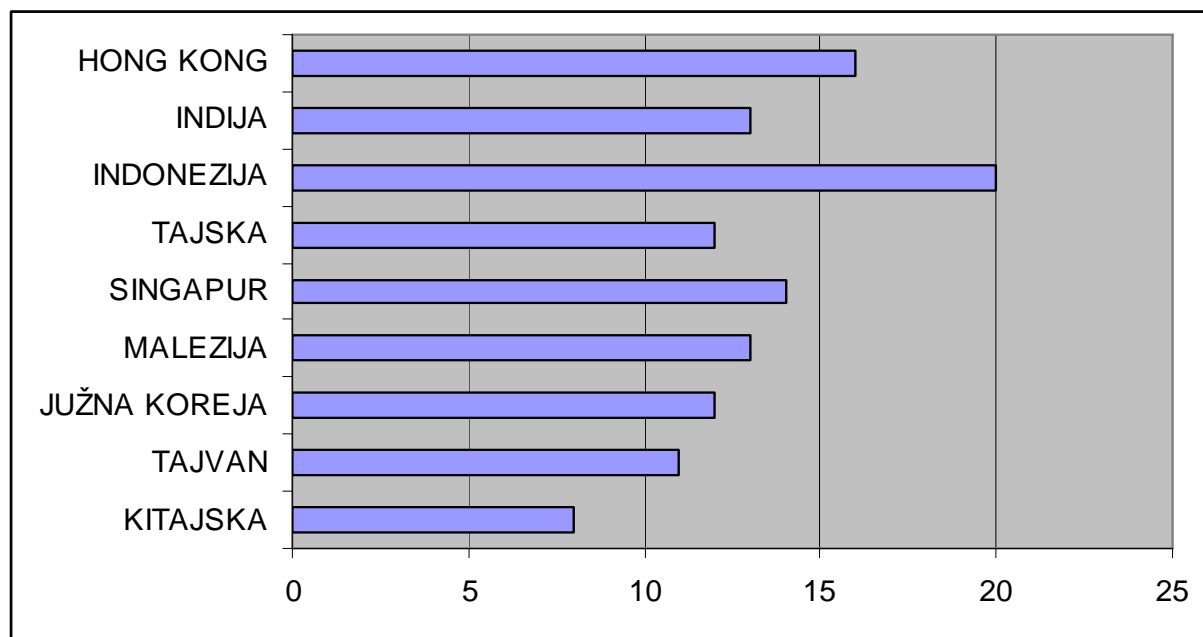

Vir: A great big banking gamble, 2005, str. 78.

Kritično je tudi razmerje med ROE (return on equity) in kapitalska ustreznostjo bank. Kazalec ROE za celotni bančni sektor znaša 11 odstotkov, medtem ko se povprečna kapitalska

ustreznost nahaja pod kritično mejo 8 odstotkov (glej Sliko 16, na str. 36). Kitajske banke bi morale povečati svoj kapital na 15 do 20 odstotkov in s tem preprečiti morebitna tveganja v prihodnosti. S spremenjeno kapitalsko ustreznostjo bi kazalec ROE padel na manj kot 5 odstotkov, kar bi odražalo realnejšo sliko dobičkonosnosti kitajskih bank (A great big banking gamble, 2005, str. 78-79).

Slika 16: Kapitalska ustreznost azijskih bančnih institucij (v odstotkih)

Vir: A great big banking gamble, 2005, str. 79.

5.2. BORZI V SHANGHAJU IN SHENZENU

Borzi v Shanghaiju in Shenzenu sta bili ustanovljeni v decembru 1990, z namenom pospeševanja prestrukturiranja državnih podjetij in zagotavljanja možnosti zbiranja dodatnega kapitala. Več kot desetletje po ustanovitvi, borzi v primerjavi z bančnimi posojili, še vedno predstavljata le majhen delež v financiranju podjetij. Konec leta 2002 je skupna tržna kapitalizacija omenjenih borz predstavljala 45,2 odstotka kitajskega BDP, medtem ko so posojila finančnih institucij predstavljala 123 odstotkov BDP. Po izračunih strokovnjakov sta borzi oskrbeli le 5 odstotkov podjetij v celotnem financiranju kitajskih podjetij. Kljub vsemu, pa sta borzi v celotnem obdobju svojega obstoja zabeležili konstantno rast števila podjetij. Število borznih kotacij se je med leti 1990 in 2002, iz 10 povečalo na 1250, hkrati pa se je tržna kapitalizacija dvignila iz 10,9 milijard yuanov na 4816 milijard yuanov. Kitajski delniški trg je razdeljen na A, B kotacijo. Delnice kotacije A so namenjene izključno za trgovanje domačih investitorjev, kotacija B pa je namenjena tujim institucionalnim investitorjem (Deutsche Bank Research, 2004).

5.3. TRG OBVEZNIC

Kitajski trg obveznic je zaprt za tuje investitorje. Je tretji največji trg dolžniških vrednostnih papirjev v Aziji, takoj za japonskim in južno korejskim gospodarstvom, vendar še vedno relativno majhen in nizko likviden v primerjavi z velikostjo svojega gospodarstva. Večino obveznic s katerimi se trguje na neorganiziranem trgu je zakladnih menic. Podjetniške obveznice zaradi slabega vodenja podjetij in netransparentnosti niso postale konkurenčne državnim dolžniškim vrednostnim papirjem. Izboljšave za dosego večjih volumnov in privlačnosti omenjenih finančnih instrumentov bodo tako dosežene le z neodvisnimi in kredibilnimi bonitetnimi agencijami, ki bodo spremljale izdaje obveznic domačih podjetij in borznimi posredniki, ki bodo skrbeli za večjo likvidnost trga (Deutsche Bank Research, 2004).

Na podlagi omenjenih podatkov sledita dva možna zaključka. Prvi opozarja, da bi že manjše poslabšanje bančnega poslovanja, znižanje marž ali povečanje slabih posojil, lahko izničilo izkazane dobičke kitajskih bank. Druga možnost pa predvideva nadaljnjo uspešno gospodarsko rast Kitajske. Banke v tem primeru, brez dokapitalizacije ali povečane akumulacije, ne bi bile sposobne slediti povečanemu povpraševanju po novih posojilih. Zbrana depozitna sredstva, ne bi dopuščala nepremišljenega odobravanja posojil, saj je vedno večji delež kitajskih podjetij izpostavljen različnim vrstam tveganja. Nužen korak v smeri izboljšanja poslovanja kitajskih bančnih institucij, bo tako predvsem povečanje kapitalске ustreznosti na nivo, ki bo zagotavljal zdravo delovanje bank tudi v primeru izpada bolj tveganih naložb. Analitiki ocenjujejo, da bi kitajske banke za zdravo delovanje, brez intervencij države v prihodnosti potrebovale petkrat večjo vrednost kazalca ROA (return in assets), kar znaša 2,1 odstotka.

SKLEP

Nadpovprečna kitajska gospodarska rast je v zadnjem desetletju vzbudila veliko občudovanje s strani stroke kot tudi javnosti. Prepričanja in napovedi o nadaljnjem dohitevanju svetovnih velesil, so kljub omembam potencialnih nevarnosti postala prevladujoča vizija prihodnjega kitajskega gospodarskega razvoja. Namen diplomskega dela ni bil prikazovati bleščeče prihodnosti, ampak opozoriti na nevarnosti, ki utegnejo kitajsko rast upočasniti ali celo pahniti gospodarstvo v več letno stagnacijo. V delu sem poskušal zbrati medijsko najbolj pereče probleme in ponuditi bralcu zbir podatkov, ki opozarjajo na vse večja neskladja in korupcijo znotraj vzhajajoče velesile.

Glavni dejavniki, ki bodo v prihodnosti najbolj omejevalji razvoj in se pojavljajo kot potencialno tveganje so kitajsko – ameriška soodvisnost, velika odvisnost od tujih naravnih

virov, nerazvit finančni sektor ter okoljska vprašanja v povezavi z rastočimi regionalnimi razlikami in socialnimi nestabilnostmi.

V primeru zaostritve kitajsko – ameriških odnosov na političnem, gospodarskem in vojaškem področju, bi negativne posledice občutili obe udeleženci spora, kot tudi globalno gospodarstvo. ZDA bi bile ob nadaljnjem višanju stopnje brezposelnosti v proizvodnem sektorju primorane vzpostavili sistem uvoznih kvot. S tem bi posredno močno prizadeli kitajska izvozna podjetja, katerim ameriški trg predstavlja velik delež v celotnem prometu. Izguba trga bi povzročila množično brezposelnost, ki bi vodila v socialne nemire in posledičen padec vlade. Po drugi strani razpolaga kitajska centralna banka z rezervami, ki bodo kmalu dosegle 1000 milijard dolarjev. Višja pričakovana donosnost alternativnih naložb ali manjše nezaupanje v ameriški dolar, bi lahko spodbudila kitajsko centralno banko k prodaji dolarjev. To bi lahko povzročilo zlom dolarja in globalno finančno krizo.

Vendar pa je bolj verjetno, da bodo potencialno krizo zanetili notranji kitajski problemi in neskladja, katerih negativni učinki se bodo kasneje aplicirali tudi na zunanji svet. Bančno – finančni sektor predstavlja eno izmed največjih problemov kitajskega prestrukturiranja. Dolgoletno nenadzorovano financiranje državnih podjetij se danes odraža v nezmožnost odplačevanja posojil. Kar tri od štirih največjih državnih bank naj bi bile nesolventne. Po podatkih različnih virov, naj bi slaba posojila znašala med 10 in 45 odstotki bančnih aktiv. Izpostavil bi tudi slabo razvit regulatorni sistem, saj različne agencije za nadzor niso neodvisne, ampak delujejo pod močnim vplivom politike. Poleg tega omenjenim institucijam močno primankuje izobraženega kadra. V skladu s pogodbo in določili Svetovne trgovinske organizacije naj bi Kitajska v letu 2006 odpravila vse omejitve na področju pritoka tujega kapitala v bančno – finančni sektor in omogočila prebivalstvu prost prenos prihrankov. Kako bo potekala nadaljnja transformacija v tržno orientiran sistem bo v veliki meri odvisno od odločitev komunistične partije. Jasno pa je, da bodo morebitni spodrsaljaji in slaba posojila zahtevala visoke fiskalne izdatke, breme le teh pa bodo nosili kitajski davkoplačevalci.

Domači primanklaj in vse večje potrebe po strateških surovinah postavljajo Kitajsko pred negotovo prihodnost. Pot do zagotovitve zadostne količine resursov bo vseprej kot lahka. Da bi si Kitajska resnično zagotovila energetska varnost, bodo potrebne milijardne investicije in veliko sreče pri odkrivanju novih nahajališč doma in po svetu. Z namenom premostitve trenutnih potreb bo morala Kitajska še naprej iskati nova zavezništva v tujini in ščititi svojo domačo proizvodnjo. Iskanje tujih partnerjev v Centralni Aziji, Rusiji in na Bližnjem Vzhodu prinaša nove politične in verske negotovosti. Dolgoletna tradicionalna zavezništva Kitajske z Iranom in Pakistanom bi utegnili izzvati morebitni konflikt z ZDA, ki uresničujejo svoje interese predvsem z vojaško silo. Poleg omenjenih nevarnosti le redki verjamejo, da lako Kitajska vzdržuje trenutno stopnjo rast ob vse višjih svetovnih cenah surovin. Kako dolgo bo država s subvencijami še uspela zadrževati cene energentov na nizkem nivoju, je le še vprašanje časa.

Degradacija naravnega okolja, ki ga je v obdobju divje industrializacije pozročila predvsem neučinkovita uporaba energentov, danes močno vpliva na kvaliteto življenja. Država, ki predstavlja dom eni četrtini svetovnega prebivalstva, je v preteklosti prekomerno izčrpala svoja naravna bogastva. Problem, ki je z ekonomskega vidika največkrat prezrt, bi v prihodnosti lahko sprožil vrsto nestabilnosti in nemirov ter posledično preprečil nadaljnji uspešni gospodarski razvoj. Ekonomski stroški pretekle degradacije narave se danes odražajo v zdravstvenih problemih, izgubi delovnih dni, močnih migracijskih pritiskih in krhki socialni stabilnosti.

Dejstvo je, da bo Komunistična partija v prihodnosti le stežka kos vsem negativnim dejavnikom. Ali vodilni možje v Pekingu poznajo pot iz težav in problemov, ki se nezadržno kopičijo? Sum potvarjanja statističnih podatkov o gospodarski rasti, družbeno neodgovorna birokracija, ki zasleduje predvsem lastne interese in neodziven centralistični sistem vladanja predstavljajo temelj prihodnega razvoja. Vprašanje, ki si ga lahko na koncu zastavimo je, ali vse to omogoča svetlo prihodnost?

LITERATURA

1. A Big, Dirty Growth Engine. BusinessWeek, London, 22. avgust 2005, str. 96–98.
2. A great big banking gamble. The Economist, London, 29. oktober 2005, str. 77–79.
3. A New World Economy. BusinessWeek, London, 22. avgust 2005, str. 32–38.
4. Aphorisms and suspicions. The Economist, London, 19. november 2005, str. 21–23.
5. Asia's future. BusinessWeek, London, 15 november 2004, str. 60–65.
6. Betting on China's Banks. BusinessWeek, London, 31. oktober 2005, str. 22–28.
7. Bitterer Reis. Spiegel Special, Hamburg, 2004, 5, str. 102–103.
8. China doubles renminbi trading range. The Financial Times, New York, 24. september 2005, str. 4.
9. China's World Order. The Economist, London, 19. november 2005, str. 65–67.
10. Der Sprung des Drachen. Spiegel Special, Hamburg, 2004, 5, str. 7–17.
11. Deutsche Bank Research: China's Financial Sector. Frankfurt am Main, DB, 2004. 16str.
12. Duell der Giganten. Der Spiegel, Hamburg, 2005, 32, str. 74–77.
13. Economy Elizabeth C.: The River Runs Black. London : Cornell University Press, 2004. 337 str.
14. Energy Costs are draining Asia. BusinessWeek, London, 19. september 2005, str. 28–30.
15. Faintly Declining Investment. The Economist, London, 29. oktober 2005, str. 65.
16. From T – shirts to T – bonds. The Economist, London, 30. julij 2005, str. 65–67.
17. Gazprom. The Economist, London, 8. oktober 2005, str. 73–75.
18. Grum Andraž: Vodnik za globalno investiranje, Maribor : Založba Kapital, 2005. 191 str.
19. Lau Lawrence J.: Chinese Economic Outlook and Key Issues. Stanford : Stanford University, 2003. 67 str.
20. Lucas Robert E. Jr.: Some Macroeconomics for the 21. Century. The Journal of Economic Perspectives, Chicago, 14(2000), 1, str. 159–168.
21. Making Green Development a Choice: China Human Development Report, Stockholm : Stockholm Environment Institute, 2002. 19 str.
22. More Ore for China's Mills. BusinessWeek, London, 19. september 2005, str. 30.
23. New Kind of Challenge. Newsweek, New York, 9. maj 2005, str. 22–24.
24. On a Fast Boat to China?. BusinessWeek, London, 24. januar 2005, str. 56–58.
25. Rogers Jim: Rohstoffe, München : FinanzBuch Verlag GmbH, 2005. 299 str.
26. Schatz am schwarzen Felsen. Spiegel Special, Hamburg, 2004, 5, str. 80–86.
27. Seitz Konrad: China–eine Weltmacht kehrt zurück. Berlin : Siedler Verlag, 2000. 447 str.
28. Shenkar Oded: The Chinese Century. Pennsylvania : Wharton School Publishing, 2005. 190 str.
29. The Great Bank Overhaul. BusinessWeek, London, 22. avgust 2005, str. 64–67.
30. Wetlands running dry in China. Washington Post, 1. julij 2001, str. 10.
31. Xu Xiaojie: Petro – Dragon's Rise. Fucecchio : European Press Academic Publishing, 2002. 149 str.
32. Young Alwyn: Confronting the Statistical Realities of the East Asian Growth Experience. Cambridge : Cambridge 1994, 42 str.

VIRI

1. Asia Round Table 2005.
World Economic Forum, Singapore, 2005, str. 16.
2. Cia The World Factbook.
[URL: <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/ch.html>], 4.1.2006.
3. China will Rendite aus Devisenreserven steigern.
[URL: <http://www.faz.net/>], 1.2.2006.
4. China's Energy Needs.
[URL: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/china.html>], 25.1.2006.
5. China's GNI.
[URL: <http://siteresources.worldbank.org/DATASTATISTICS/Resources/GNIPC.pdf>],
6.2.2006.
6. China's Migration.
[URL: <http://www.rug.nl/boom/Globalisering/regionaldevelopment>], 20.3.2006.
7. Chinese Financial System.
[URL: http://www.mckinseyquarterly.com/article_page.aspx?ar=1568&L2=10L3=51],
15.4.2006.
8. Global Enviromental Situation Depends on China.
Focus, Kyodo News, 28. februar, 2002, 100 str.
9. Map Collection
[URL: http://www.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/China.jpg], 22.2.2005.
10. SARS.
[URL: http://www.rtvsllo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=story&func=read&c_id=4], 12.12.2005.
11. SCO.
[URL: <http://www.sectsco.org/home.asp>], 6.3.2006.
12. SEPA.
[URL: <http://www.zbh.gov.cn/english/SOE/soeChina2002/index.htm>.], 2.7.2005.
13. Three Gorges Dam.
[URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Three_Gorges_Dam], 9.12.2005.
14. Trg Nepremičnin.
[URL: <http://www.goldseiten.de/modules/news/print.php?storyid=2025>], 23.1.2006.
15. Why the FED has no other Alternative but to print Money!.
[URL: <http://www.safehaven.com/showarticle.cfm?id=3962&pv=1>], 24.2.2006.

